

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра німецької філології

На правах рукопису

ДІГЕЛ АННА МИКОЛАЇВНА

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОМОВНИХ
МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ**

Спеціальність 035 Філологія

Освітньо-професійна програма Мова і література (німецька). Переклад

Робота на здобуття освітнього ступеня «МАГІСТР»

Науковий керівник:

ЗУБАЧ ОКСАНА АДАМІВНА,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології

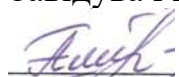
РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 5

засідання кафедри німецької філології

від « 20 » листопада 2025 р.

Завідувач кафедри

доц. Людмила ПАСИК

Луцьк 2025

АНОТАЦІЯ

Дігел А. М. Особливості перекладу німецькомовних медичних текстів. – Робота на здобуття освітнього ступеня магістр зі спеціальності «035 Філологія», освітньо-професійної програми «Мова і література (німецька). Переклад». – Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2025.

Мета роботи - виявити специфіку перекладу німецькомовних медичних текстів та визначити ефективні стратегії відтворення медичної термінології українською мовою.

Об’єкт дослідження - процес перекладу спеціалізованої медичної термінології з німецької на українську мову в різних типах медичних текстів.

Предмет дослідження - лінгвістичні та перекладацькі особливості перекладу німецькомовних медичних текстів українською мовою.

Встановлено специфіку перекладу німецькомовних медичних текстів українською мовою та досліджено основні лінгвістичні, термінологічні й комунікативні особливості цього процесу.

Виявлено, що медичний переклад є міждисциплінарною діяльністю, яка потребує високого рівня професійної компетентності перекладача, знання міжнародних стандартів (ISO 17100) та фахової термінології суміжних галузей — медицини, фармакології, анатомії й біології. Уточнено поняття медичного тексту як фахового повідомлення, спрямованого на передачу інформації про дослідження, діагностику, лікування та регулювання у сфері охорони здоров’я. Окреслено типологію медичних текстів (інструкції до лікарських засобів, клінічні історії хвороб, епікризи, наукові статті, результативні звіти тощо) та визначено їхні жанрово-стилістичні особливості.

Проаналізовано труднощі, пов’язані з перекладом німецьких медичних термінів, що зумовлені полісемією, омонімією, відсутністю прямих відповідників і граматичними відмінностями між німецькою та українською мовами. Встановлено, що для забезпечення адекватності перекладу ефективним є використання описових перекладацьких прийомів, спеціалізованих

термінологічних баз (MedDRA, EDQM), глосаріїв, а також інструментів контролю якості (QA) і систем автоматизованого перекладу (CAT-tools). Доведено необхідність міждисциплінарної співпраці перекладачів із медичними фахівцями з метою забезпечення термінологічної точності, стилістичної еквівалентності й комунікативної адекватності перекладу.

Узагальнено практичні рекомендації щодо уникнення калькування, дотримання норм українського професійного мовлення та впровадження стандартів якості у сфері фахового перекладу. Результати дослідження поглиблюють теоретичні засади медичного перекладу й підтверджують його роль у сучасній міжмовній і міжнауковій комунікації.

Ключові слова: медичний переклад, перекладацькі трансформації, медична термінологія, медичні термінологічні бази, медичний текст.

ABSTRACT

Diegel, A. M. *Features of Translating German-Language Medical Texts*. – Thesis for the attainment of the academic Master's degree in the field of study 035 Philology, educational and professional program "Language and Literature (German). Translation". – Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, 2025.

The aim of the study is to identify the specificity of translating German-language medical texts and to determine effective strategies for rendering medical terminology into Ukrainian.

The object of the research is the process of translating specialized medical terminology from Germ into Ukrainian in various types of medical texts.

The subject of the research is the linguistic and translational features of translating German-language medical texts into Ukrainian.

The specificity of translating German-language medical texts into Ukrainian have been established, and the main linguistic, terminological, and communicative features of this process have been studied.

It has been identified that medical translation represents an interdisciplinary activity requiring a high level of professional competence, knowledge of international standards (ISO 17100), and familiarity with specialized terminology in related fields such as medicine, pharmacology, anatomy, and biology. The concept of a medical text is clarified as a specialized message conveying information about research, diagnostics, treatment, and regulation in healthcare. The typology of medical texts (instructions for medicinal products, clinical case histories, epicrisis, scientific articles, research reports, etc.) and their genre-stylistic features are outlined.

The difficulties in translating German medical terms are analyzed, which arise from polysemy, homonymy, the absence of direct equivalents, and grammatical differences between German and Ukrainian. It has been established that descriptive translation techniques, specialized terminological databases (MedDRA, EDQM), glossaries, quality assurance tools (QA), and computer-assisted translation systems (CAT-tools) are effective for ensuring translation adequacy. The necessity of interdisciplinary collaboration between translators and medical professionals has been

proven in order to achieve terminological accuracy, stylistic equivalence, and communicative adequacy.

Practical recommendations are summarized to avoid calquing, maintain the norms of Ukrainian professional language, and apply quality standards in specialized translation. The results of the study enhance the theoretical foundations of medical translation and confirm its vital role in contemporary interlingual and interdisciplinary communication.

Keywords: medical translation, translation transformations, medical terminology, medical terminological databases, medical text.

ANNOTATION

Diegel, A. M. *Besonderheiten der Übersetzung deutschsprachiger medizinischer Texte*. – Arbeit zur Erlangung des akademischen Grades Master im Studienfach 035 Philologie, im Bildungs- und Studienprogramm „Sprache und Literatur (Deutsch). Übersetzen.“ Nationale Lesja-Ukrajinka-Universität Wolhynien, Luzk, 2025.

Ziel der Arbeit ist es, die Besonderheiten der Übersetzung deutschsprachiger medizinischer Texte zu ermitteln und effektive Strategien für die Wiedergabe der medizinischen Terminologie ins Ukrainische zu bestimmen.

Der Gegenstand der Untersuchung ist der Prozess der Übersetzung spezialisierter medizinischer Terminologie aus dem Deutschen ins Ukrainische in verschiedenen Typen medizinischer Texte.

Der Forschungsgegenstand umfasst die linguistischen und übersetzungsspezifischen Merkmale der Übertragung deutschsprachiger medizinischer Texte ins Ukrainische.

Es wurde die Spezifik der Übersetzung deutschsprachiger medizinischer Texte ins Ukrainische ermittelt und die wichtigsten linguistischen, terminologischen und kommunikativen Merkmale dieses Prozesses untersucht.

Es zeigte sich, dass die medizinische Übersetzung eine interdisziplinäre Tätigkeit ist, die ein hohes Maß an beruflicher Kompetenz des Übersetzers, Kenntnisse internationaler Normen (ISO 17100) sowie die Fachterminologie benachbarter Disziplinen – Medizin, Pharmakologie, Anatomie und Biologie – erfordert.

Der Begriff des medizinischen Textes wurde präzisiert als fachbezogene Mitteilung, die auf die Übermittlung von Informationen über Forschung, Diagnostik, Behandlung und Regulierung im Gesundheitswesen abzielt. Es wurde eine Typologie medizinischer Texte (Gebrauchsinformationen für Arzneimittel, klinische Krankengeschichten, Epikrisen, wissenschaftliche Artikel, Ergebnisberichte usw.) skizziert und ihre genre- und stilistischen Besonderheiten bestimmt.

Es wurden die Schwierigkeiten bei der Übersetzung deutscher medizinischer Termini analysiert, die durch Polysemie, Homonymie, fehlende direkte Entsprechungen und grammatische Unterschiede zwischen der deutschen und der ukrainischen Sprache

bedingt sind. Zur Gewährleistung der Übersetzungsadäquatheit hat sich der Einsatz beschreibender Übersetzungsverfahren, spezialisierter Terminologiedatenbanken (MedDRA, EDQM), Glossare sowie von Qualitätssicherungsinstrumenten (QA) und computergestützten Übersetzungssystemen (CAT-Tools) als effektiv erwiesen.

Es wurde die Notwendigkeit der interdisziplinären Zusammenarbeit von Übersetzern mit medizinischen Fachkräften nachgewiesen, um terminologische Genauigkeit, stilistische Äquivalenz und kommunikative Angemessenheit der Übersetzung sicherzustellen. Abschließend wurden praktische Empfehlungen formuliert, um Kalke zu vermeiden, die Normen des ukrainischen Fachsprachgebrauchs einzuhalten und Qualitätsstandards im Bereich der Fachübersetzung umzusetzen. Die Forschungsergebnisse vertiefen die theoretischen Grundlagen der medizinischen Übersetzung und bestätigen ihre Rolle in der modernen interlingualen und interdisziplinären Kommunikation.

Schlüsselwörter: medizinische Übersetzung, Übersetzungstransformationen, medizinische Terminologie, medizinische Terminologiedatenbanken, medizinischer Text.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НІМЕЦЬКОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ ТА МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	
1.1. Специфіка німецькомовного медичного дискурсу	11
1.2. Особливості перекладу медичних текстів.....	13
1.3. Особливості перекладу медичної термінології.....	26
1.4. Особливості перекладу медичних термінів-епонімів.....	33
РОЗДІЛ 2. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ	
2.1. Лекичні трансформації.....	40
2.2. Граматичні трансформації	46
2.3. Лексико-граматичні та синтаксичні трансформації при перекладі медичних текстів	49
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ	
3.1. Особливості передачі лексико-граматичних елементів медичних інструкцій за допомогою еквівалентного перекладу	55
3.2. Особливості інтерпретації та перекладу медичних абревіатур у процесі міжмовної трансформації.....	58
3.3. Типові помилки та шляхи їх подолання при перекладі медичних текстів	65
ВИСНОВКИ	71
ДОДАТКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85
СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ	95

Вступ

Лексичний склад медичної сфери зазнає постійного збагачення внаслідок інтенсивного розвитку сучасних технологій і впровадження новітніх методів лікування. Така динаміка зумовлює появу нових викликів у перекладацькій практиці та потребує підвищеної уваги до адекватної передачі спеціалізованої термінології. Перекладач, спираючись не лише на лінгвістичну компетентність, а й на професійний досвід і культурний контекст, може по-різному інтерпретувати одне й те саме поняття. Це призводить до відсутності термінологічної єдності, що, своєю чергою, може спричинити викривлення змісту та зниження точності перекладу. Отже, дослідження когнітивних процесів, які відбуваються під час перекладу, є важливим для формування чіткої моделі перекладацьких дій, виявлення типових труднощів і розроблення ефективних шляхів їх подолання. Такий підхід сприятиме збереженню смислової точності та адекватності відтворення оригінального тексту засобами іншої мови.

Смислові особливості медичних термінів, а також підходи, критерії та труднощі їх перекладу стали предметом дослідження багатьох науковців, серед яких Н. С. Булич (2020) [7], Н. О. Гимер (2022) [12], Ю. С. Дев'ятко (2019) [14], І. І. Кучеренко (2019) [35], О. В. Мележик (2021) [38], О. В. Самойленко (2023) [65], та інші.

У межах лінгвістичного аналізу терміни медицини класифікують за їхніми етимологічними та словотвірними характеристиками (І. І. Кучеренко [35], О. В. Самойленко, 2023 [65], а також з огляду на змістовне наповнення та стилістичні властивості. Проведені напрацювання дозволили визначити найбільш ефективні способи перекладу медичної термінології, що допомагають зберегти її головні ознаки – однозначність, нейтральність і спеціалізованість.

Сучасні дослідження у сфері перекладу німецькомовних медичних текстів і термінології вирізняються міждисциплінарністю, глибиною лінгвістичного аналізу та акцентом на когнітивно-дискурсивних стратегіях

перекладу. З розширенням спектру медичних знань, активізацією міжнародного наукового співробітництва й інтенсивним розвитком інновацій, роль перекладача у процесі передачі медичної інформації між мовами значно зростає. Чітка термінологічна узгодженість і концептуальна точність стають критичними для подолання міжмовних бар'єрів та досягнення реальної комунікативної еквівалентності, що вимагає комплексного підходу до аналізу та відтворення термінології у перекладі.

Однією з першочергових цілей сучасної лінгвістики й теорії перекладу медичних текстів є систематизація понятійної бази, виокремлення основних структурно-семантичних особливостей лексики та дослідження механізмів відбору й відтворення термінів у перекладацькій практиці. У результаті багаторічних розвідок, медичну лексику визначають як багатокomпонентну систему з високим ступенем внутрішньої впорядкованості, утворену загальномовними, вузькоспеціалізованими та інтернаціональними одиницями. Зокрема, міжнародний характер німецькомовної термінології обумовлений запозиченнями з латини, грецької та інших європейських мов – це формує як структурну складність понять, так і багатозначність концептуальних меж терміна.

Реконструкція історії формування німецької медичної термінології демонструє вплив процесів стандартизації й переходу від традиційних композитів та афіксальних утворень до сучасних скорочень та неологізмів, адаптованих до комунікативних потреб науки й медицини. Такий розвиток спричиняє збільшення кількості випадків структурної синонімії в межах однієї терміносистеми, що ускладнює вибір еквівалента у перекладі. Наприклад, для позначення поняття "головний біль" співіснують форми „*Kopfschmerz*” та „*Kopfweh*”, а поняття „лікування” можливо передати як „*Heilung*”, „*Therapie*” або „*Behandlung*”, кожне з яких має відтінки спеціалізації й стилістичної маркованості.

Науковий стиль медичних текстів має характерну ознаку — прагнення до максимальної нейтральності й однозначності. Однак, навіть у межах спеціалізованої комунікації, лексика зазнає метафоризації, розвиток якої

пояснюється як когнітивними, так і соціокультурними механізмами. Трансфер метафоричних структур також потребує від перекладача не лише мовної інтуїції, а й досвіду роботи з фаховими текстами різних жанрів, що передбачає вільне орієнтування у прагматичних і прагматико-культурних параметрах цільової мови.

Когнітивні підходи в перекладознавстві підкреслюють, що перекладацькі рішення зумовлені не стільки зовнішніми формальностями, скільки глибинними моделями концептуалізації знань у сфері медицини. Перекладач має враховувати категоризацію понять, притаманну як німецькому, так і українському медичному дискурсу. У процесі перекладу виникає необхідність адаптувати терміни так, щоби вони відповідали не лише граматичним, а й когнітивним та культурним очікуванням цільової аудиторії.

Під час аналізу медичної термінології виявляються такі основні виклики:

- полісемія та омонімія багатьох термінів, пов'язаних із багатозначністю й контекстуальною варіативністю;
- складність трансляції латинських і грецьких основ, які у німецьких та українських текстах адаптовані різними мовними засобами;
- проблема калькування та підбору адекватної транскрипції й транслітерації, коли прямого відповідника не існує;
- розрив між традиційною терміносистемою та новітніми неологізмами;
- вплив соціокультурних детермінант, різниця у системі медичної освіти та стандартів охорони здоров'я.

Виклики поглиблюються під час інтерпретації жанрових особливостей медичних текстів, коли перекладач має поєднувати прагнення до максимальної точності з потребою формування зрозумілого, цілісного та структурованого дискурсу. При цьому універсального рецепту не існує: вибір стратегії залежить від типу документа (наукова стаття, інструкція до лікарського засобу, клінічна історія, інформаційний буклет, літературний твір тощо), цільової групи, наявності корелятивної термінології у мовах та комунікативного завдання.

Класифікуючи стратегії перекладу медичних термінів, вирізняють такі основні підходи:

1. Прямий переклад, якщо у мові перекладу існує усталений еквівалент.
2. Калькування, що дозволяє максимально зберегти структурну організацію терміна.
3. Транслітерація або транскрипція, частіше за все для латинських та грецьких назв.
4. Описовий переклад, який компенсує дефіцит специфічних одиниць у мові перекладу за рахунок розширеної дефініції.

Актуальність теми дослідження

Актуальність перекладу німецькомовних медичних текстів визначається динамікою розвитку сучасної медицини, інтеграцією новітніх технологій, постійною актуалізацією термінологічного апарату та зростанням міжнародного наукового співробітництва. У зв'язку із глобалізацією та стандартизацією медичних знань ефективна міжмовна комунікація стає ключовою умовою для точного обміну професійною інформацією, а перекладач перебирає на себе роль посередника не лише між мовними системами, а й науковими традиціями.

Постійне оновлення терміносистеми, поява неологізмів, реформування жанрових і стилістичних моделей актуалізують дослідження когнітивних стратегій та адекватного відтворення спеціалізованої лексики в перекладі медичних текстів

Метою моєї роботи є комплексне дослідження особливостей перекладу німецькомовних медичних текстів, що зумовлено високим рівнем специфічності термінології, її контекстуальною багатозначністю та залежністю від культурних і наукових традицій німецькомовного середовища. Переклад медичних текстів вимагає особливої точності, адже найменші зміщення у значенні термінів можуть призвести до спотворення інформації, що у сфері медицини є критично важливим.

У межах поставленої мети завданнями дослідження є:

- здійснити вибірку медичної лексики з німецькомовних текстів різних типів (наукових, клінічних, популярно-медичних та ін.);

- класифікувати найбільш уживані медичні терміни за їх структурними, семантичними та словотвірними характеристиками;
- охарактеризувати основні перекладацькі труднощі, пов'язані з передачею термінів німецькою та українською мовами;
- визначити найбільш релевантні стратегії перекладу (калькування, транслітерація, описовий переклад, адаптація тощо) та обґрунтувати доцільність їхнього використання;
- проаналізувати вплив когнітивних процесів перекладача на вибір перекладацьких рішень і способів відтворення термінології;
- оцінити ефективність перекладу з точки зору збереження ключових характеристик медичної терміносистеми: однозначності, нейтральності та спеціалізованості.

Таким чином, дослідження спрямоване на виявлення закономірностей і проблемних аспектів перекладу німецькомовної медичної лексики та розробку практичних рекомендацій, що можуть слугувати орієнтиром для майбутніх перекладачів у сфері медичної комунікації.

Об'єктом дослідження виступає процес перекладу спеціалізованої медичної термінології з німецької на українську мову у межах різних типів медичних текстів — наукових статей, клінічних історій хвороб, інструкцій до лікарських засобів, популярно-медичних публікацій.

Предметом дослідження є особливості перекладу німецькомовних медичних текстів українською мовою.

Матеріалом дослідження слугували німецькомовні медичні тексти різних жанрів (інструкції до лікарських засобів, клінічні протоколи, результати лабораторних аналізів), які було відібрано з відкритих джерел та внутрішніх перекладацьких архівів. Це близько 20000 мовних одиниць, відібраних із німецькомовних медичних текстів. Серед них було виокремлено лексичні, граматичні та стилістичні особливості, що відображають специфіку медичного дискурсу.

До прикладів включено також термінологічні бази даних (наприклад, MedDRA [107], та німецькі медичні словники Pschyrembel Klinisches Wörterbuch [108]).

Аналіз здійснено з опорою на міжнародний стандарт ISO 17100:2015 [109], який регламентує процес перекладацьких послуг. Для аналізу перекладу німецькомовних медичних текстів було відібрано 50 рідкісних термінів, що охоплюють клінічні, фармакологічні, паразитарні та лабораторні поняття. Джерела: MedDRA [107], Pschyrembel Klinisches Wörterbuch (2023) [108], міжнародні наукові статті.

Таким чином, матеріал охоплює лексико-термінологічний, граматичний і стилістичний рівні медичних текстів із німецької мови та їх переклад на українську, що дозволяє виявити і класифікувати специфічні перекладацькі трансформації. Загалом було опрацьовано 50 текстів, у яких визначено мовні одиниці, характерні для медичної термінології та специфічні для перекладу німецькомовних медичних текстів.

Теоретичне значення роботи

Теоретичне значення полягає у систематизації основних структурно-семантичних ознак медичної лексики, розкритті законів формування терміносистеми, класифікації перекладацьких труднощів і принципів еквівалентного відтворення. У роботі обґрунтовано застосування когнітивних моделей, на основі яких формується оптимальний перекладацький алгоритм, а також запропоновано нові критерії класифікації медичних термінів для потреб міжмовної взаємодії.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення полягає в розробці методичних рекомендацій для перекладачів та викладачів медичного перекладу:

- складанні робочих глосаріїв паралельних термінів,
- розробці стратегій перекладу найскладніших лексичних і граматичних структур,

- рекомендаціях щодо вибору оптимальних способів відтворення латинських та грецьких термінів,
- удосконаленні педагогічних програм із фахового перекладу медичних текстів,
- формуванні переліку типових помилок і алгоритмів їх запобігання у роботі перекладача.

Апробація результатів і публікації

Результати магістерського дослідження апробовано у науковій статті Специфіка перекладу німецькомовних медичних текстів. *Закарпатські філологічні студії*. 2025. 41/1. С. 112–116

Публікація присвячена дослідженню лінгвістичних, структурно-семантичних та комунікативно-прагматичних особливостей перекладу фахових текстів медичного спрямування з німецької мови українською.

У статті здійснено глибокий аналіз поняття «медичний текст» як особливого виду фахового дискурсу, визначено його жанрові, термінологічні та комунікативні характеристики. Здійснено класифікацію основних типів медичних текстів (інструкції до лікарських засобів, клінічні дослідження, протоколи лікування, епікризи, виписки з історій хвороб) та виявлено специфіку їхнього перекладу залежно від цільової аудиторії – лікарів, пацієнтів, науковців і регуляторних органів.

Результати дослідження підтвердили, що медичний переклад вимагає високої точності, відповідальності та дотримання принципу функціональної еквівалентності.

У процесі аналізу встановлено найтипівіші труднощі при перекладі німецькомовних медичних термінів, зокрема багатокомпонентних слів-комполітів, які часто не мають прямих українських відповідників (*Arzneimittelüberwachung*, *Blutdruckmessung*, *Knochenbruchbehandlung* тощо). Доведено доцільність використання описового перекладу, лексико-граматичних трансформацій, транспозицій і адаптації термінів відповідно до офіційних стандартів української медичної термінології.

Окрему увагу у статті приділено використанню сучасних перекладацьких технологій (CAT-інструментів) та термінологічних баз даних MedDRA і EDQM, які забезпечують термінологічну узгодженість і точність перекладу. Дослідження довело важливість дотримання міжнародного стандарту ISO 17100, який регламентує якість медичного перекладу, кваліфікацію перекладачів і обов'язковість контролю якості (QA) на кожному етапі роботи.

Проведений аналіз дозволив сформулювати низку практичних рекомендацій для перекладачів медичних текстів: необхідність міждисциплінарної співпраці з фахівцями-медиками, використання стандартизованої термінології, уникнення калькування та забезпечення природності українського мовлення. Результати публікації стали теоретичним і практичним підґрунтям магістерського дослідження, підтвердили його наукову новизну та відповідність сучасним тенденціям розвитку перекладознавства у сфері фахової комунікації.

Структура роботи

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, списку довідкових джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу. Загальний обсяг магістерської роботи становить 95 сторінок, із них 74 сторінки текстового матеріалу.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НІМЕЦЬКОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ ТА МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.

1.1. Специфіка німецькомовного медичного дискурсу

Медичний дискурс у сучасному німецькомовному середовищі становить окрему, чітко структуровану підсистему спеціалізованої комунікації, що охоплює професійну, науково-дослідну та освітню сфери. Згідно з концепцією Ф. Гофмана (F. Hoffmann, 1998) [87], такий тип дискурсу характеризується функціональною спрямованістю на забезпечення максимальної точності обміну інформацією між учасниками медичної комунікації, що визначає його формальні та структурні параметри. Відповідно, німецькомовні медичні тексти відзначаються високим ступенем стандартизації мовних засобів, однозначністю термінологічних одиниць та мінімізацією ризику некоректних інтерпретацій.

Завдяки своїй функції інструменту передачі знань та фіксації наукових відомостей медичний дискурс демонструє кілька істотних особливостей.

По-перше, він тяжіє до раціонально-логічної структури викладу, що спостерігається у чіткому виділенні тез, аргументів, висновків та загальній когерентності тексту.

По-друге, характерною рисою німецької медичної комунікації є перевага номінативного стилю, де домінує представленість іменних конструкцій, що забезпечують лаконічність та стислість викладу. Така структурна тенденція сприяє економії мовних засобів та водночас відповідає необхідності високої інформативної насиченості тексту.

По-третє, для німецькомовного медичного дискурсу типовим є активне використання складних слів та терміносполук, що поєднують у собі кілька семантичних елементів та дозволяють точно передати спеціалізоване значення (Möhn & Pelka, 1984) [93].

Змістовою особливістю німецьких медичних текстів також є широке залучення інтернаціоналізмів, що походять переважно з грецької та латинської

мов. Такий інтерлінгвальний пласт словникового складу виконує функцію уніфікації та сприяє формуванню загальноєвропейської і навіть глобальної медичної комунікації. Вживання латинських і грецьких основ розширює можливості міждисциплінарного обміну та забезпечує взаєморозуміння між представниками різних наукових традицій і культур (Wichter, 2000) [105]. Разом із тим, адаптація цих термінів до німецької граматичної системи зумовлює появу характерних для мови композитів, що об'єднують міжнародні морфеми та національні мовні компоненти.

Варто зазначити, що німецькомовний медичний дискурс формується під впливом кількох екстралінгвальних чинників. Передусім це потреби клінічної практики, де від точності мовного вираження може залежати життя та здоров'я пацієнтів. Окрім того, на нього впливають традиції університетської медицини, у межах якої виробляються стандартизовані підходи до опису захворювань, терапій та процедур, як і вимоги міжнародних наукових журналів, що диктують правила створення німецькомовних статей, узгоджені з англомовними аналогами.

У дидактичному аспекті німецькомовний медичний дискурс функціонує як навчальний інструмент, що виконує роль посередника між базовими лінгвістичними знаннями та практичними навичками медичного спілкування. Особливої ваги у цьому контексті набуває вживання стандартизованих терміноелементів і терміносистем, оскільки вони забезпечують однозначність інтерпретації навчальних матеріалів студентами-медиками.

Важливим аспектом є також соціокультурна зумовленість німецькомовного медичного дискурсу. Його розвиток у країнах німецькомовного простору відображає інтеграційні процеси в європейській медицині: з одного боку, простежується національна специфіка мовного оформлення, з іншого - акцент на інтернаціоналізацію знань та термінів. Це підтверджує тезу про подвійний характер сучасної медичної комунікації: локалізований у межах конкретної мовної традиції та водночас відкритий до міжнародного контексту.

Отже, специфіка німецькомовного медичного дискурсу полягає в його стандартизованості, термінологічній точності та інтернаціональному характері. Використання номінативних конструкцій, складних слів та латинсько-грецької лексики забезпечує високий рівень наукової обґрунтованості та уніфікації комунікації, що є необхідною умовою функціонування сучасної медицини як глобальної галузі знань.

1.2. Особливості перекладу медичних текстів

Переклад медичних текстів відзначається підвищеною відповідальністю та складністю. Дослідники наголошують, що перекладач має володіти не лише мовною компетентністю, а й спеціальними знаннями з медицини (Montalt & González Davies, 2007) [92]. Будь-які неточності у перекладі інструкцій до лікарських препаратів, діагнозів або результатів клінічних досліджень можуть мати серйозні наслідки для здоров'я пацієнтів (Byrne, 2014) [86]. Крім того, особливу роль відіграє жанрова специфіка: наприклад, переклад наукової статті потребує збереження формальної структури та академічної стилістики, тоді як переклад інструкцій орієнтується на доступність і зрозумілість для широкої аудиторії (Krein-Kühle, 2011) [91]. Таким чином, перекладачеві необхідно враховувати комунікативну мету кожного конкретного тексту.

Переклад має призводити до конкретних результатів у діяльності та рішеннях реципієнта. Це означає, що після прочитання перекладу людина повинна мати таке ж розуміння інформації, приймати ті ж самі рішення або здійснювати такі ж дії, як і після ознайомлення з оригіналом. Це забезпечує збереження ефективності та комунікативної цінності тексту при його перекладі.

Переклад медичних текстів являє собою одну з найвідповідальніших і найскладніших ділянок перекладацької діяльності. Від якості такого перекладу значною мірою залежить не лише коректність передачі медичних знань, а й безпека пацієнтів, ефективність лікування та легітимність наукового обміну. Дослідники зазначають, що перекладач медичних текстів повинен володіти не лише винятковою мовною компетентністю, а й спеціальними знаннями у сфері

медицини, оскільки саме глибоке розуміння термінів, процедур, діагнозів та інструкцій критично важливе для уникнення змістових помилок і двозначності (Montalt & González Davies, 2007) [92]. Неточність перекладу в таких документах, як інструкції до медичних препаратів, результати аналізів або діагностичні висновки, може мати фатальні наслідки, що обумовлює особливу етичну й професійну відповідальність перекладача (Byrne, 2014) [86].

Специфіка медичних текстів полягає у високому рівні стандартизації, точності та відсутності стилістичної багатозначності, властивій багатьом іншим типам фахової літератури. Медичні документи містять значну кількість термінів, скорочень, епонімів, а також інтернаціоналізмів, запозичених переважно з латинської та грецької мов. Особливого підходу вимагає переклад складних німецьких композитів, поширених у європейських мовах, — таких як *die Nüchternblutzuckerwerte* («концентрація глюкози в крові натще») чи *Fernbehandlungsverbot* («заборона на дистанційну лікарську допомогу»): в українській традиції відповідниками найчастіше виступають описові конструкції, де кожен змістовий компонент має бути чітко втілений у перекладі.

Окремим аспектом є жанрова і функціональна специфіка медичних текстів. Наприклад, при перекладі наукових статей необхідно зберігати не лише точність термінології, а й академічну структуру — абстракт, вступ, методи, результати, висновки, що зумовлює певні синтаксичні та стилістичні вимоги до перекладача (Krein-Kühle, 2011) [91]. З іншого боку, такі жанри, як інструкції до лікарських засобів чи медичних пристроїв, повинні бути максимально доступними для неспеціалістів: переважати прості синтаксичні структури, уникати багатозначності, ретельно адаптувати термінологію з урахуванням цільової аудиторії, в разі потреби — супроводжувати переклад термінів поясненнями або коментарями.

Одним із найсерйозніших викликів є постійне оновлення й динаміка розвитку медичної лексики: у мову перекладу регулярно входять неологізми, англомовні запозичення, нові позначення методик, апаратів, медичних процедур.

Це зумовлює необхідність для перекладача постійно оновлювати власну термінологічну базу, стежити за науковими публікаціями та оновленнями міжнародних класифікацій. Проблемою залишається й дефіцит сучасних двомовних фахових словників, тому доводиться звертатися до англomовних джерел, нормативних документів та офіційних сайтів виробників препарату або обладнання, аби перевірити і закріпити обраний переклад.

Особливої відповідальності набуває переклад скорочень, аббревіатур та епонімів, які далеко не завжди мають прямі відповідники серед українських термінів. До типових прикладів належать скорочення на кшталт *i.v.* (*внутрішньовенний*), *zN* (*перед сном*), *Susp.* (*суспензія*), або ж інтернаціональні епоніми на зразок *Cowper's gland* – в цих випадках доречно використовувати стандартні еквіваленти або супровідні пояснення у дужках, особливо якщо текст призначено для пацієнтів та користувачів без медичної освіти.

Важливим принципом медичного перекладу є прагнення до максимальної цілісності та однозначності фахової інформації. Це передбачає дбайливий вибір між різними способами перекладацької трансформації: еквівалентний переклад, описова передача, калькування, пояснення або навіть за потреби адаптація для сприйняття конкретною аудиторією. Вчені відзначають що, незважаючи на зростаючу інтернаціоналізацію сучасної медицини, кожна країна має свої специфічні терміносистеми, стилістичні традиції, норми введення запозичень та структурного komponування тексту. Це вимагає від перекладача постійного аналізу професійного контексту використання термінів і жанрово-стильових правил.

Перекладач медичних текстів мусить пам'ятати, що стиль його роботи визначається не лише мовною парою чи темою, а насамперед цільовим призначенням і комунікативною метою тексту. Для клінічних досліджень – це точність деталізації, для інформації лікарів – стандартизація та однозначність, для пацієнта – зрозумілість, короткість, простота подачі. У всіх випадках перекладач бере на себе не тільки роль посередника між мовами, а й відповідальність за

успішну і безпечну медичну комунікацію, яка забезпечує якість лікування й гармонійний міжкультурний обмін знаннями.

У межах магістерського дослідження для проведення перекладознавчого аналізу особливостей перекладу німецьких текстів обрано дві публіцистичні статті в оригіналі, тобто німецькою мовою, на порталі німецького офіційного сайту Інституту Роберта Коха і перекладено їх німецькою мовою – табл. 1.1; табл. 1.2. Зазначимо, що зліва в таблиці розміщено оригінали текстів, а справа – здійснені авторкою (Дігел А. М.) їхні переклади.

Вибір статей зумовлений декількома факторами. По-перше, німецькомовний публіцистичний дискурс здійснює вплив на масову аудиторію висвітлюючи найактуальніші питання в медицині для населення. По-друге, такі тексти характеризуються лаконічністю та стислістю, спрощеним викладом матеріалу, а також широким вживанням мовних одиниць зниженого реєстру. Окрім викладених характеристик, саме завдяки публіцистичним медичним статтям формується суспільна думка щодо актуальних питань охорони здоров'я, впливаючи на поведінку та свідомість населення.

Такі тексти відіграють особливу роль у періоди підвищених епідемічних ризиків чи медичних реформ, адже можуть оперативно поширювати рекомендації, роз'яснення відомих експертів і сприяють підвищенню рівня медичної грамотності у суспільстві. Публіцистичний стиль, характерний для німецької медіадискусії, дозволяє більш ефективно доносити складну, спеціалізовану інформацію до широкого загалу, забезпечуючи зрозумілість та практичну цінність таких матеріалів для щоденного життя.

Таблиця 1.1

Текст № 1. Beschluss und wissenschaftliche Begründung zur Evaluation einer quadrivalenten MeningokokkenImpfung für Kleinkinder sowie ältere Kinder, Jugendliche und junge Erwachsene

Джерело: <https://www.rki.de/DE/Themen/Infektionskrankheiten/Impfen/Staendige-Impfkommission/staendige-impfkommission-node.html>.

Оригінал	Переклад
Aktuelle Daten und Informationen zu Infektionskrankheiten und public Health Beschluss und wissenschaftliche Begründung zur Evaluation einer quadrivalenten MeningokokkenImpfung für Kleinkinder sowie ältere Kinder, Jugendliche und junge Erwachsene Die STIKO empfiehlt neu für alle älteren Kinder und Jugendlichen im Alter von 12–14 Jahren die Impfung gegen Meningokokken der Serogruppen A, C, W und Y (MenACWY) mit einem quadrivalenten Konjugatimpfstoff als Standardimpfung. Ziel der Impfempfehlung ist die Reduktion der invasiven Erkrankungen durch MenACWY und der daraus resultierenden Folgen. Aufgrund der Seltenheit von invasiven Erkrankungen durch MenACWY bei Kleinkindern, speziell auch der deutlichen Reduktion invasiver MenC-	Актуальні дані та інформація про інфекційні захворювання та громадське здоров'я Постанови та наукове обґрунтування оцінки квадριвалентної вакцинації проти менінгококів для дітей молодшого віку, старших дітей, підлітків та молодих дорослих Комісія з постійної вакцинації STIKO ново рекомендує вакцинацію всім старшим дітям та підліткам віком від 12 до 14 років проти менінгококів серогруп A, C, W і Y (MenACWY) за допомогою квадριвалентної кон'югатної вакцини як стандартне щеплення. Метою цієї рекомендації є зменшення кількості інвазивних хвороб, спричинених MenACWY, та їхніх наслідків. Через рідкість інвазивних захворювань, викликаних MenACWY у дітей молодшого віку, а також істотне зниження інвазивних інфекцій

Infektionen empfiehlt die STIKO nach Gesamtevaluation der vorliegenden Evidenz zum jetzigen Zeitpunkt für Kleinkinder keine allgemeine MenACWY-Impfung [...]	серогрупи С (MenC), STIKO на основі комплексної оцінки наявних доказів наразі не рекомендує загальну вакцинацію MenACWY для дітей молодшого віку[...]
Eine Kombination von MenACWY-Primärimpfung im Kleinkindalter mit einer Auffrischungsimpfung unter Jugendlichen reduziert die erwartete Gesamtkrankheitslast am stärksten.	Комбінація первинного щеплення проти MenACWY у дітей раннього віку з бустерною (підсилювальною) вакцинацією в підлітковому віці забезпечує найбільше зниження очікуваного загального тягара захворюваності.
Durch die gezielte Impfung von Jugendlichen können Populationseffekte erzielt und somit auch andere Altersgruppen indirekt vor ACWY-IME geschützt werden.	Цілеспрямована імунізація підлітків може спричинити популяційний ефект і, таким чином, опосередковано захистити й інші вікові групи від інвазивних менінгококових інфекцій, спричинених серогрупами А, С, W та Y (ACWY-IMI).
Daher ist der größte indirekte Effekt auf die Reduzierung von ACWY-IME in Deutschland voraussichtlich durch eine Impfung von Jugendlichen zu erreichen. Die Einführung einer MenACWY-Primärimpfung im Jugendalter erscheint	Отже, найбільший непрямий ефект щодо зменшення захворюваності на ACWY-IMI в Німеччині, ймовірно, може бути досягнутий саме завдяки вакцинації підлітків. Впровадження первинного щеплення проти

basierend auf den Modellierungsergebnissen als effizienteste Strategie. Dagegen sind die indirekten Schutzwirkungen für die aktuelle Impfempfehlung bei Kleinkindern im Alter von 12 Monaten nur sehr gering ausgeprägt und auf den Schutz vor IME durch MenC-Infektionen beschränkt, deren Inzidenz aktuell auf einem sehr niedrigen Niveau liegt [...] Die STIKO empfiehlt neu für alle älteren Kinder und Jugendlichen, unabhängig vom Impfstatus, im Alter von 12–14 Jahren die Impfung gegen MenACWY mit einem quadrivalenten Konjugatimpfstoff als Standardimpfung. Es soll eine Impfstoffdosis eines altersgerecht zugelassenen Impfstoffs (Nimenrix, MenQuadfi oder Menveo) gemäß Fachinformation verabreicht werden [...]	MenACWY у підлітковому віці, на основі результатів моделювання, розглядається як найефективніша стратегія. Натомість непрямі захисні ефекти чинної рекомендації щодо вакцинації дітей віком 12 місяців є лише незначними і обмежуються захистом від інвазивних менінгококових інфекцій, спричинених серогрупою C (MenC), рівень захворюваності на які наразі перебуває на дуже низькому рівні [...] STIKO оновлено рекомендує всім дітям старшого віку та підліткам, незалежно від їхнього статусу вакцинації, у віці від 12 до 14 років провести щеплення проти менінгококів серогруп A, C, W та Y (MenACWY) за допомогою чотиривалентної кон'югатної вакцини як стандартного щеплення. Слід ввести одну дозу вакцини, дозволеної для застосування у відповідній віковій групі (Nimenrix, MenQuadfi або Menveo), відповідно до
--	---

	інструкції для медичного застосування [...]
--	---

Український переклад наведеного фрагменту характеризується офіційно-нейтральним стилем, витриманим у межах науково-адміністративного дискурсу. Він точно передає зміст німецького оригіналу зберігаючи термінологічну відповідність у сфері громадського здоров'я та імунопрофілактики. Лексичні й граматичні рішення перекладача відповідають нормам української наукової мови, що забезпечує адекватність та природність викладу.

У реченні «*Die STIKO empfiehlt neu für alle älteren Kinder und Jugendlichen im Alter von 12–14 Jahren die Impfung gegen Meningokokken der Serogruppen A, C, W und Y (MenACWY) mit einem quadrivalenten Konjugatimpfstoff als Standardimpfung*» український варіант «Комісія з постійної вакцинації STIKO ново рекомендує вакцинацію всім старшим дітям та підліткам віком від 12 до 14 років проти менінгококів серогруп A, C, W і Y (MenACWY) за допомогою квадривалентної кон'югатної вакцини як стандартне щеплення» демонструє точне відтворення синтаксичної структури оригіналу. Іменникова група «Комісія з постійної вакцинації STIKO» передає німецьке власне найменування *Ständige Impfkommission* з доданням аббревіатури, прийнятої у міжнародному вжитку. Прислівник «ново» є калькою з *empfiehl neu* і використовується для позначення введення нової рекомендації, що відповідає стилістичним нормам офіційних медичних документів. Прийменникові конструкції «вакцинацію всім старшим дітям та підліткам» та «за допомогою квадривалентної кон'югатної вакцини» відтворюють значення німецького давального відмінка та прийменника *mit*, водночас зберігаючи характерну для української наукової мови точність і нейтральність. Фраза «як стандартне щеплення» адекватно передає німецький вираз *als Standardimpfung* за допомогою прийменника *як*, що використовується для позначення функції чи статусу.

У наступному реченні «*Ziel der Impfempfehlung ist die Reduktion der invasiven Erkrankungen durch MenACWY und der daraus resultierenden Folgen*» перекладено як «Метою цієї рекомендації є зменшення кількості інвазивних хвороб, спричинених MenACWY, та їхніх наслідків». Структура «Метою є...» є типовою для українських офіційних текстів і калькує німецьку конструкцію *Ziel ... ist*, використовуючи орудний відмінок. Вставка слова «кількості» уточнює значення і робить вислів більш природним у контексті української медичної мови. Дієприкметниковий зворот «спричинених MenACWY» адекватно замінює німецьку прийменникову конструкцію *durch MenACWY*, що відповідає нормам офіційного перекладу. Узгодження родового відмінка множини у словосполученні «та їхніх наслідків» точно відтворює зміст виразу *der daraus resultierenden Folgen*.

В останньому реченні «*Aufgrund der Seltenheit von invasiven Erkrankungen durch MenACWY bei Kleinkindern, speziell auch der deutlichen Reduktion invasiver MenC-Infektionen empfiehlt die STIKO ... keine allgemeine MenACWY-Impfung*» український переклад «Через рідкість інвазивних захворювань, викликаних MenACWY у дітей молодшого віку, а також істотне зниження інвазивних інфекцій серогрупи C (MenC), STIKO ... не рекомендує загальну вакцинацію MenACWY» передає причинно-наслідкові зв'язки та логіку аргументації. Прийменник «через» відтворює значення німецького *aufgrund*, що позначає підставу для прийняття рішення. Використання дієприкметникового звороту «викликаних MenACWY» замість прямої прийменникової конструкції є типовим для української синтаксичної системи і робить вислів більш природним. Доданий сполучник «а також» підвищує плавність тексту, хоча в оригіналі використано лише кома. Негативна форма дієслова «не рекомендує» повністю відповідає німецькому *empfiehl keine*.

Лексичний рівень перекладу характеризується високою термінологічною точністю. Термін «інвазивні захворювання» є прямою калькою з *invasive Erkrankungen* і відповідає усталеній медичній термінології, вживаній у

документах МОЗ. Використання латинських позначень серогруп (A, C, W, Y) відповідає міжнародній практиці. Вираз «квадривалентна кон'югатна вакцина» є адекватним перекладом *quadrivalenter Konjugatimpfstoff*; у медичній українській мові також можливий варіант «чотиривалентна», однак вибір іншомовного терміна узгоджується з офіційною міжнародною термінологією. Словосполучення «загальна вакцинація» коректно передає значення німецького *allgemeine Impfung*, тобто масова вакцинація, рекомендована всім віковим групам. Аббревіатура *STIKO* залишена без перекладу, що відповідає вимогам передачі власних назв офіційних установ.

Таблиця 1.2

Текст № 2. Gastritis, Magen- und Zwölffingerdarmgeschwüre

Джерело: <https://www.rki.de/DE/Themen/Infektionskrankheiten/Infektionskrankheiten-A-Z/H/HelicobacterPylori/gastritis-themenheft.html?nn=16906432>

Оригінал	Переклад
Gastritis und Duodenitis Die Gastritis ist eine entzündliche Reaktion der Magenschleimhaut auf verschiedene Ursachen. Als Krankheitsbegriff basiert «Gastritis» genau genommen auf Gewebeeigenschaften, nicht auf definierten körperlichen Beschwerden. Es gibt kein typisches Beschwerdebild für die Gastritis. Häufig von Betroffenen angegebene Beschwerden bei der akuten Gastritis sind Völlegefühl, Schmerzen im Oberbauch, Übelkeit bis hin 8	Гастрит і дуоденіт Гастрит — це запальна реакція слизової оболонки шлунка у відповідь на різноманітні чинники. Як медичний термін, поняття «гастрит» ґрунтується насамперед на морфологічних (тканинних) характеристиках, а не на чітко визначених клінічних симптомах. Для гастриту не існує типової клінічної картини. Найчастішими скаргами пацієнтів із гострим гастритом є відчуття переповнення шлунка, біль у надчеребній ділянці, нудота, що може

Gesundheitsberichterstattung des Bundes – Heft 55 9 zu Brechreiz und Erbrechen. Diese Beschwerden können aber auch bei anderen Oberbaucherkrankungen vorkommen. Bei der chronischen Gastritis hingegen bestehen zunächst oft nur geringfügige oder gar keine Beschwerden[...] Mittels körperlicher Untersuchung kann der Ausgangsort von Beschwerden durch Abtasten der Magenregion bzw. des Oberbauches oft eingegrenzt werden, die Aussage ist jedoch ungenau, bzw. es gibt dabei keinen typischen Befund für eine Gastritis oder ein Ulkus. Anhand der Beschwerden bzw. Symptome ist dann über die Indikation zu weiteren diagnostischen Verfahren zu entscheiden. Bei Hinweisen auf akute oder schleichende Blutungen aus dem Magen-Darm-Trakt, aber z.B. auch bei unklarem Gewichtsverlust, ist in jedem Fall eine intensivere bzw. sogar invasive Diagnostik angezeigt.	супроводжуватися позивами до блювання або самим блюванням. Однак подібні симптоми можуть спостерігатися і при інших захворюваннях верхніх відділів травного тракту. При хронічному гастриті симптоми, як правило, виражені слабо або можуть повністю бути відсутніми на початкових стадіях захворювання [...] За допомогою фізикального обстеження можна орієнтовно визначити локалізацію джерела скарг шляхом пальпації ділянки шлунка або верхньої частини живота. Однак такі дані є неточними, оскільки для гастриту чи виразкової хвороби не існує типових об'єктивних ознак. Виходячи зі скарг або наявних симптомів, приймається рішення щодо показань до подальших діагностичних методів. У разі наявності ознак гострої або прихованої кровотечі з шлунково-кишкового тракту, а також, наприклад, при нез'ясованій втраті маси тіла, у будь-якому випадку показане проведення більш
---	---

In diesem Fall ist eine Gastroskopie (Magenspiegelung) als die Standardmethode zur Diagnostik des oberen Magen-Darm-Traktes anzusehen, weil hiermit am besten der obere Verdauungstrakt bzw. seine Schleimhäute als Ganzes betrachtet werden können und dabei z.B. Entzündungen, Gewebeveränderungen, Geschwüre, Tumoren, aber auch Passagebehinderungen usw. gesehen werden können. Eine Magenspiegelung bzw. Gastroskopie umfasst die Untersuchung von Speiseröhre, Magen und Zwölffingerdarm in einem Durchgang und heißt deshalb genauer Ösophago-Gastroduodenoskopie (ÖGD).	розширеної, а за необхідності — інвазивної діагностики. У таких випадках гастроскопія (ендоскопічне дослідження шлунка) розглядається як стандартний метод діагностики верхніх відділів шлунково-кишкового тракту, оскільки саме завдяки цьому методу найкраще можна оцінити стан верхніх відділів травного каналу та його слизових оболонок у цілому. Під час обстеження можливо виявити запальні процеси, структурні зміни тканин, виразки, пухлини, а також порушення прохідності тощо. Магеншпегельгунг або гастроскопія охоплює дослідження стравоходу, шлунка та дванадцятипалої кишки в межах однієї процедури, тому точна медична назва цього дослідження — езофаго-гастроуденоскопія (ЕГДС).
--	--

Початкове речення оригіналу *«Die Gastritis ist eine entzündliche Reaktion der Magenschleimhaut auf verschiedene Ursachen.»* передано українською як *«Гастрит — це запальна реакція слизової оболонки шлунка у відповідь на різноманітні чинники.»* Переклад зберігає граматичну структуру німецького речення, передаючи предикативне визначення через конструкцію «-це». Така форма є типовою для української наукової мови, де пояснювальні зв'язки реалізуються за

допомогою зв'язки «є» або «це». Лексична одиниця «*verschiedene Ursachen*» відтворена як «*різноманітні чинники*», що точніше передає причинно-наслідковий характер поняття у медичному контексті, ніж більш буквальний варіант «*різні причини*».

У реченні «*Als Krankheitsbegriff basiert »Gastritis« genau genommen auf Gewebeeigenschaften, nicht auf definierten körperlichen Beschwerden.*» застосовано граматичну перебудову, притаманну українській науковій мові: «*Як медичний термін, поняття «гастрит» ґрунтується насамперед на морфологічних (тканинних) характеристиках, а не на чітко визначених клінічних симптомах.*» Такий переклад демонструє функціонально-стилістичну адаптацію: німецьке „*Krankheitsbegriff*“ (букв. «поняття хвороби») у перекладі уточнюється як «*медичний термін*», що відповідає фаховій традиції в українській медичинській термінології. Словосполучення «*definierte körperliche Beschwerden*“ трансформовано у «*чітко визначені клінічні симптоми*», оскільки термін *Beschwerden* у медичному контексті відповідає поняттю «скарги» або «симптоми», а не буквальному «фізичні скарги». Така адаптація підвищує термінологічну точність.

Наступне речення «*Es gibt kein typisches Beschwerdebild für die Gastritis.*» перекладено як «*Для гастриту не існує типової клінічної картини.*» У перекладі відбулася зміна рівня узагальнення: німецьке *Beschwerdebild* («схема або комплекс скарг») передано більш узвичаєним у медичній українській термінології словосполученням «*клінічна картина*». Така лексична заміна відображає прагнення до термінологічної уніфікації та відповідності офіційному стандарту української медичної мови.

Далі в реченні «*Häufig von Betroffenen angegebene Beschwerden bei der akuten Gastritis sind Völlegefühl, Schmerzen im Oberbauch, Übelkeit bis hin zu Brechreiz und Erbrechen.*» український варіант «*Найчастішими скаргами пацієнтів із гострим гастритом є відчуття переповнення шлунка, біль у надчеребній ділянці, нудота, що може супроводжуватися позивами до блювання або самим блюванням.*»

відтворює оригінал із максимальною точністю, застосовуючи перетворення, спрямоване на підвищення природності мовлення. Зокрема, введення слова «*пацієнтів*» замість буквального «*постраждалих*» (*Betroffene*) відповідає нормам медичної стилістики та етичного формулювання. Складна німецька конструкція з переліком симптомів адаптована в українській версії шляхом розділення на синтаксично врівноважені частини, що полегшує сприйняття тексту.

У реченні «*Diese Beschwerden können aber auch bei anderen Oberbaucherkrankungen vorkommen.*» перекладач застосував контекстуальну трансформацію: «*Однак подібні симптоми можуть спостерігатися і при інших захворюваннях верхніх відділів травного тракту.*» Тут відбувається термінологічна конкретизація: *Oberbaucherkrankungen* («захворювання верхньої частини живота») замінено на «захворювання верхніх відділів травного тракту», що відповідає прийнятій у медицині класифікації патологій за анатомічними відділами.

Заключне речення «*Bei der chronischen Gastritis hingegen bestehen zunächst oft nur geringfügige oder gar keine Beschwerden.*» передано як «*При хронічному гастриті симптоми, як правило, виражені слабо або можуть повністю бути відсутніми на початкових стадіях захворювання.*» У перекладі використано синтаксичне розгортання, що надає вислову більшої логічності та зв'язності. Додане уточнення «*на початкових стадіях захворювання*» є семантично виправданим, оскільки відображає клінічну особливість хронічного гастриту, маючи підтвердження в медичній практиці.

1.3. Особливості перекладу медичної термінології

Особливості перекладу медичної термінології з німецької мови на українську обумовлені як лінгвістичними, так і екстралінгвістичними чинниками та становлять одну з найскладніших сфер фахового перекладу. Переклад медичних текстів належить до вузькоспеціалізованих різновидів перекладацької діяльності, що зумовлює підвищені вимоги до точності передавання інформації, збереження термінологічної однозначності та коректності трактування понять.

Саме ці аспекти є принциповими для забезпечення безпеки пацієнтів, дієвості лікарських призначень та наукової валідності результатів досліджень.

Медична термінологія є засобом комунікації в лікувальній сфері, саме тому її точна та правильна класифікація, тобто стандарт, є першоважливим завданням будь-якої держави. Згідно зі звітом Виконавчого комітету Світової організації здоров'я (WHO) (від 25 травня 2006 року) послідовне впровадження процесів стандартизації – *«покращує точність, ефективність, надійність та порівнянність інформації щодо-охорони здоров'я на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях»*.

Стандартизована термінологія забезпечує вдалу комунікацію між лікарями, пришвидшує та полегшує медичне документування, а також сприяє уникненню лікарських помилок. Згідно з дослідженням, що здійснив Інститут медицини США, понад 100 тисяч американців стають щороку жертвами медичних (лікарських) помилок, що посідають п'яте місце серед усіх причин смертності в країні. Навіть більше, відомий англійський хірург Мартін Макарі та його колега Міхаель Даніель – стверджують, що лікарська помилка посідає третє місце серед причин смертності в США. Статистика таких помилок в Україні, на жаль, прихована: оскільки відчизняна судова практика з цієї категорії не оприлюднюється, громадськості стають відомими лише окремі випадки.

На думку М. Дорофєєвої, помилки в спеціалізованому тексті бувають на рівні дискурсу та на рівні речення, абзацу й тексту [15, с. 262–294]. А злагоджена медична термінологія змогла б запобігти лікарським помилкам або ж принаймні посприяти зменшенню їхньої кількості. Саме тому *«в останні десятиліття найбільші зусилля фахівців з медичної інформатики були зосереджені в двох основних областях: стандартизація медичної термінології і стандартизація передачі записів в електронну історію хвороби»* [15, с. 36].

Першим переліком стандартизованої медичної термінології є анатомічна номенклатура під назвою *Basiliensia Nomina Anatomica (BNA)*, що була ухвалена 1895 року в Базелі на конгресі анатомічного товариства. Питанням стандартизації

термінології повинна була спочатку клопотатися президія анатомічного товариства, але завдання виявилось настільки складним, що анатомам з усього світу довелося зібралися 1887 року в Лейпцігу, аби покласти край анархії, що панувала в анатомічній термінології. Анатомічну комісію очолив німець Р. А. Келлікер, а редактором був В. Кравзе. Цікаво, що, стандартизуючи анатомічну термінологію, її творці в базельській постанові чітко зазначили, що кожна нація має право на вживання відповідних термінів своєю мовою.

Світова спільнота й надалі працює над анатомічною термінологією, саме тому 2011 року в Німеччині було оприлюднено друге видання міжнародної анатомічної номенклатури під назвою *Terminologia Anatomica: International Anatomical Terminology* [90], ціна якої наразі (2019 рік) в онлайн-крамниці *Amazon* складає понад 2,5 тис. доларів. Звісно, нове видання містить зміни та доповнення, з'явилися також нові лексичні одиниці. Проте, беручи до уваги вартість номенклатури, можна лише припускати, що нове видання оприлюднювалося винятково через фінансовий інтерес, а не задля світового впровадження стандартів анатомічної термінології.

Останніми доробками *FIPAT* є:

- *Terminologia Anatomica* (2011, видання 2019 року в процесі);
- *Terminologia Histologica* (2008; наразі готується друге видання);
- *Terminologia Embryologica* (друге видання, 2017);
- *Terminologia Neuroanatomica* (2017).

Перекладів українською й досі не маємо (окрім останнього стандарту гістологічної термінології). Можливо, знову з запізненням в Україні будуть видані світові стандарти, як було з анатомічною номенклатурою. Навіть більше, *FIPAT* працює наразі над створенням нових класифікацій: *Terminologia Oroanatomica* та *Terminologia Anthropologica*.

Низка українських дослідників уже порушувала проблематику засад стандартизації термінології (Л. Азарова [2], Т. Гуменюк [11], В. Кириленко [30], Н. Курносова [34], О. Кучеренко [35], В. Моргунюк [42], Г. Наконечна [45],

В. Перхач [51], Б. Рицар [54], Р. Рожанківський [55]), однак дотепер не було виокремлено засад, що були б релевантними винятково для стандартизації української медичної термінології. Одразу необхідно зауважити, що безоглядне зіставлення термінів із німецькомовних міжнародних стандартів із термінами їхніх українських перекладів не може бути виправданим, позаяк велика кількість термінів, залучених до дискурсу медицини, суперечить нормам української мови.

Отже, пропонуємо розглянути можливі наслідки безоглядного зіставлення німецьких термінів із чинним українським стандартом (див. *Табл. 1*):

Код	Німецький термін	Український чинний	Український нормативний термін
A74	Röten	Краснуха	Червоничка
B02	Lymphknoten vergrößert / schmerzend	Лімфат. вузол(ли) збільшений / болючий	Лімфат. вузол(ли) збільшений / болючий
D83	Mund- / Zungen- / Lippenerkrankung	Захворювання роти / язика / губ	Захворювання рота / язика / губ
F04	Mouches volantes	Візуальні плаваючі мушки / плями	Візуальні літальні мушки / плями
L04	Brustkorbsympt./- beschwerd.	Грудна клітина – симптоми / скарги	Грудна клітка – симптоми / скарги
L0	Luxation / Subluxation Gelenk	Вивих / підвивих	Звих / підзвих
P70	Demenz	Слабоумство (Деменція)	Недоумство (Деменція)

A10	Myokarditis	Міокардит	Запалення серцевого м'яза
A16	Karzinom	Карцинома / рак	Злоякісна пухлина епітелію
A 20	Dermatitis	Дерматит	Запалення шкіри

Попри велику кількість ненормативних відповідників лише серед анатомічних термінів, зокрема 35 %, не беручи до уваги ті словникові статті, які подають поряд із нормативними відповідниками ненормативні, значна вада цього словника полягає в тому, що над ним не працювали німецькомовні медики. Саме тому подекуди в одній словниковій статті як варіанти подаються дві німецькі лексеми, що мають різний означуваний предмет. Наприклад: *Gelenkscheide f*, *Gelenkkapsel f* суглобна сумка. Однак, *Gelenkscheide* (укр. *суглобовий диск*) та *Gelenkkapsel* (укр. *Суглобова капсула*) – це цілком різні поняття й у жодному разі не можуть подаватися в словнику як варіантні відповідники.

Однією з ключових особливостей перекладу німецької медичної термінології є наявність багатокомпонентних і складноорганізованих термінів-комполітів, що мають складну морфологічну структуру. У німецькій мові створення складних іменників (*Komposita*) є типовим явищем, тоді як в українській мові подібні терміни нерідко передаються аналітично – описовими фразами, у яких кожний семантичний компонент німецького слова розкривається окремо. Наприклад, такі терміни, як *Nüchternblutzuckerwerte* («показник концентрації глюкози в крові натще»), вимагають від перекладача аналізу внутрішньої структури слова й відповідного добору еквівалентів, що повністю передають зміст оригіналу. Таке розчленування складних іменників на окремі складові підвищує зрозумілість перекладеного тексту для цільової аудиторії, але вимагає високого рівня володіння фаховою лексикою.

Часто процес перекладу ускладнюється через відсутність у мові перекладу однозначних відповідників до німецьких термінів. Саме тому на практиці широко застосовуються такі способи перекладу, як описовий переклад, калькування, транскодування, конкретизація чи заміна інтернаціоналізмів. Описовий переклад використовується у тих випадках, коли українською немає чіткої однослівної відповідності німецькому терміну; калькування застосовується для утворення нових термінів із збереженням структури першоджерела, транскодування – для запозичення іншомовних термінів без істотної структурної зміни.

Конкретизація, як один зі способів перекладу, передбачає уточнення або звуження поняття, відповідно до українських професійних стандартів. Заміна інтернаціоналізмів також є поширеним явищем у зв'язку з різницею у значеннях схожих за формою термінів у різних мовах.

Істотну роль у передачі німецької медичної лексики українською відіграють інтернаціоналізми грецького та латинського походження. Їх наявність у складі європейських мов значно полегшує процес перекладу: такі терміни, як *Angina*, *Diagnostik*, *Therapie* тощо, мають українські відповідники або кальковані форми, і можуть вживатися у майже незмінному вигляді. Водночас існує категорія псевдоінтернаціоналізмів – лексичних одиниць, що зовні збігаються, але мають різні значення в різних мовах, що вимагає від перекладача уважності до контексту.

Практика перекладу медичних текстів з німецької мови на українську також пов'язана із проблемою відтворення аббревіатур і скорочень. У медичному дискурсі широко використовуються скорочення, що зрозумілі лише фахівцям вузької галузі: наприклад, такі як *i.v.* (*внутрішньовенно*), *zN* (*перед сном*), *Susp.* (*суспензія*). За відсутності стандартних українських відповідників бажано супроводжувати такі скорочення розшифровкою у дужках або підбирати найближчий стійкий відповідник.

Особливістю німецькомовних медичних текстів є також велика кількість епонімів (наприклад, *Cowpersche Drüse* – *цибулинно-сечівникова залоза*), передача

яких українською іноді потребує використання не лише прямого перекладу, але й коментаря або посилання на міжнародну номенклатуру.

Ще однією характерною рисою є постійна динаміка і розвиток медичної термінології, що зумовлює необхідність постійно оновлювати профільні словники й враховувати появу неологізмів, синтаксичних новоутворень, зміни у визначеннях і підходах до лікування, діагностики, класифікації захворювань та лікарських засобів. В умовах швидкої еволюції сучасної медицини особливої актуальності набуває аналіз контекстуального вживання нових термінів і розширення бази перекладацьких ресурсів. Серйозною перешкодою для фахового перекладу залишається дефіцит якісних і сучасних двомовних лексикографічних джерел саме у сфері медицини, що змушує перекладача вдаватися до інтерлінгвістичного пошуку, консультації зі спеціалістами та ретельного аналізу контексту вживання.

Переклад німецької медичної термінології на українську ускладнюється ще й розбіжністю у нормах науково-технічного стилю обох мов. У німецькій традиції характерним є прагнення до формалізму, детальної структурованості, вживання складних словосполучень, тоді як український перекладач повинен дбати про зрозумілість, максимально адаптуючи текст для сприйняття цільовою аудиторією. Від перекладача потребується не тільки високий рівень мовної компетенції, а й уміння переводити терміни з урахуванням норм і звичаїв приймаючої мовної культури, сучасної медичної практики, а також специфіки використання професійної мови у різних жанрах (статті, інструкції, довідки, протоколи, висновки тощо).

Таким чином, перекладач медичних текстів з німецької мови на українську повинен оперувати не лише досконалими знаннями мовних норм, а й ґрунтовною обізнаністю у галузевій термінології, профільних стандартах, новітніх досягненнях медицини та особливостях наукової комунікації у сферах медицини і охорони здоров'я. Висока якість перекладу визначається сукупністю професійних навичок, аналітичного мислення, здатності до лексико-

семантичного аналізу та врахування прагматичних чинників, що у підсумку сприяє точній, інформативній та безпечній міжкультурній комунікації у медичній сфері.

Отже, є велика кількість міжнародних стандартів, упровадження яких у кожній країні розпочинається з їхніх перекладів державною мовою. Оскільки це дослідження присвячене питанню відтворення і стандартизації медичної термінології в німецько-українських лексикографічних джерелах, у цьому підпункті описано історію основних міжнародних медичних стандартів, а їхні німецькі та українські переклади можуть бути підґрунтям для створення першого фахового німецько-українського медичного словника. Проте в цьому контексті виникає три основоположні питання:

- 1) *Якими засадами стандартизації термінології необхідно послуговуватися, працюючи над укладанням німецько-українського медичного словника?*
- 2) *Чи можна бездумно зіставляти німецькі еквіваленти з тими, які є закріплені в стандартах, переклад яких було здійснено українською мовою?*
- 3) *Наскільки стандарт є нормативним та чи можна його порушувати?*

Аби дати відповідь на ці питання, необхідно зосередити дослідницьку увагу на виокремлюванні чітких засад стандартизації термінології, зокрема медичної.

1.4. Особливості перекладу медичних термінів-епонімів

У сучасній медичній терміносистемі поряд із загальними назвами значне поширення мають власні найменування. Зокрема, йдеться про власні імена, що функціонують у складі медичних термінів і становлять явище епонімії.

Під час перекладу термінів-епонімів необхідно враховувати, що основне семантичне навантаження припадає на загальну частину терміна, тоді як власна назва виконує уточнювальну або диференційно-позначальну функцію. Отже, власне ім'я є невід'ємним структурним компонентом епонімічного терміна. Німецькі епоніми відтворюються в українській мові шляхом транслітерації або транскрипції відповідно до чинних норм українського правопису. В окремих випадках застосовується відтворення за графічними чи фонетичними

особливостями мови-джерела, що зумовлюється як лінгвістичними, так і позалінгвістичними факторами.

Епонімічним термінам властива синонімія, оскільки дослідники в різних країнах, вивчаючи природу виникнення певних хвороб, удосконалювали методи їх діагностики та лікування, унаслідок чого їхні імена були закріплені у відповідних медичних поняттях.

Просторова локалізація епонімічних медичних об'єктів здійснюється саме завдяки взаємозв'язкам ономастики та географії, історії, психології, літературознавства, тощо.

До прикладу, географічний зв'язок: *Bärko-Krankheit* – походить від назви річки Барку в Південній Австралії; це означає японський Енцефаліт або мальтійська гарячка [111].

Ebola Virus – містить назву річки Ебола в Заїрі, біля якої власне вперше був знайдений вірус [111].

Інші приклади: *Rehberg's test* – проба Реберга – це тест на визначення функції нирок, що базується на екскреції креатиніну [111].

Wassermann Test (RW) – реакція Вассермана, названа в честь Августа фон Вассермана, це серологічна реакція, яка призначена для діагностики сифілісу [111].

Існують варіанти трансформації та транскодування. Тобто, деякі прізвіща це складова медичного терміна, яка відтворюється із збереженням усіх подвоєнь та букв, наприклад: *Adams Klammer* – Адамса кламер; *Brenner Tumour* – Бреннера пухлина [111].

Деякі терміни-прізвища транскрибують, іноді навіть без збереження подвоєння, тоб то: *Alder-Reilly Anomalie* – Альдера – аномалія Рейлі; *Baumann Winkel* – кут Баумана [111].

Також більшість епонімічних одиниць адаптуються до мови-реципієнта, орфографічно, фонетично трансформуються: *Meynert Kommissur* – Майнерта спайка, *Down Syndrome* – синдром Дауна.

Зробивши вибірку із словника Дорланда можна привести ще такі приклади: 54 Назви синдромів: *Berardinelli-Seip Syndrom* – синдром Берардінеллі Сайпа - назва походить від двох прізвищ видатних лікарів - аргентинського терапевта Вальдемара Берардінеллі та норвезького педіатра Мартіна Федеріко Сайпа [110];

Axenfeld Syndrom – синдром Аксенфельда – назва походить від прізвища німецького офтальмолога [110];

Klein Levin Syndrom – синдром Кляйне-Левіна – назва походить від двох прізвищ, Макса Левіна, американського невролога і Віллі Кляйне, німецького психіатра [110].

Назви хвороб: *Bamberger Krankheit* – хвороба Бамберга – назва походить від прізвища австралійського лікаря, який вперше виявив симптом цієї хвороби [110];

Almeida Krankheit – хвороба Алмейда – параконцидіоїдомікоз – назва також походить від прізвища бразильського лікаря, який перший виявив цю хворобу у 1898 році [110];

Bell Syndrom – синдром Белла [110];

Addison Krankheit – хвороба Аддісона [110]. Приклад утворення синонімічної пари: *Spurway Eddowes Krankheit* – хвороба Лобштейна, пізня форма недосконалого остеогенезу, за якої переломи кісток з'являються після народження. Ця хвороба описана французьким патологом Лобштейном, а сам синдром вже описаний Спурвеєм [110].

Запас термінології постійно доповнюється, змінюється. Постійно з'являються нові одиниці мови. Цілком нормальне явище, якщо у терміна більше ніж одне значення за умов семантичного зв'язку чи перенесення загальних ознак та функцій – це є явищем полісемії. Можна привести такий приклад: *симптом Салюса-Гуна* це феномен патологічного артеріовенозного перехрещення: звуження вени сітківки, в подальшому її зміщення в глибші шари сітківки в місці перехрещення з 55 артерією, що обумовлене тиском напруженої та ущільненої

стілки артерії на вену [110]; *симптом Салюс-Гуна I* – це початковий ступінь вираження симптому, коли спостерігається тільки звуження вени; *симптом Салюс-Гуна II* – вже другий ступінь вираження симптому, коли спостерігається звуження і дугоподібне зміщення вени в місці перехрещення з артерією; *симптом Салюс-Гуна III* – являється крайнім ступенем вираження симптому, коли вена в місці перехрещення з артерією стає невидимою, розірвано, внаслідок її зміщення в глиб сітківки [110].

Назви медичних класифікацій, до прикладу: *Dukes Klassifikation* – Класифікація Дюка – це трикласова ступенева система, яка класифікує карциному щодо розміру пухлини [110];

Pariser Klassifikation – Паризька класифікація – модифікація Чиказької класифікації хромосом людини, яка була розроблена в Парижі [110].

Назви оперативних втручань: *Barkan Operation* – операція Баркана – походить від прізвища американського офтальмолога Отто Баркана [110]; *Larrey Amputation (Operation)* – ампутація/операція Ларрея – назва походить від імені Домініка Жан Ларрея, французького військово-польового хірурга [110]; *Carden Amputation* – ампутація Кардена – від прізвища Генрі Дугласа Кардена, англійського хірурга [110]; *Killian Operation* – операція Кілліана – в назві використано прізвище німецького ларинголога Густава Кілліана [110];

Назви анатомічних органів: *Bichats Spalte, Ligament* – щілина/зв'язка Марі Франсуа Ксав'є Біша, це відомий французький фізіолог та анатом, який є засновником наукової патологічної анатомії та гістології [110]; *Albinus Muscel* – м'яз Альбіноса – походить від прізвища німецького анатома та хірурга Бернарда Зигфріда Альбіноса [110]; *Albrechts Knochen* [110] – кістка Альбрехта – таку назву має базіотична кістка, що походить від прізвища німецького анатома Мартіна Пауля Альбрехта.

При підборі українських епонімічних відповідників також слід враховувати фактор поширеності терміна, його частоту вживання та милозвучність, або ж використовувати вмотивований і більш точний синонім.

Отже, з поданої інформації можна зробити висновок, що обов'язковою умовою є написання епонімів з великої літери, це виконує ідентифікуючу роль.

Упорядкування термінологічної епонімічної лексики створює основу для подолання труднощів вживання термінів з власними іменами. Не всі терміни–епоніми однаково транскодуються на мову перекладу, більшість з них пристосовується та корегується лінгвістами та медиками. Опис та вивчення епонімічних термінів дозволяє виявляти загальні та особливі риси їхнього функціонування, формування, що є важливими чинниками як в цілому для мови, так і для процесів термінотворення.

Висновки до розділу 1

У першому розділі магістерської роботи розглянуто теоретичні засади дослідження німецькомовних медичних текстів і медичної термінології, що дало змогу визначити головні особливості їхньої структури, функцій та принципів перекладу. Проведений аналіз сприяв формуванню цілісного уявлення про німецькомовний медичний дискурс, його жанрову специфіку й термінологічну організацію, а також окреслив основні підходи до міжмовної передачі спеціалізованої інформації.

У підрозділі 1.1 докладно охарактеризовано специфіку німецькомовного медичного дискурсу, який функціонує на перетині наукової, професійної та публіцистичної комунікації. Встановлено, що для нього характерна висока термінологічна насиченість, актуалізація номінативної лексики, використання складних синтаксичних конструкцій і прагнення до максимальної точності висловлення. Особливої уваги заслуговує поділ медичного дискурсу на підтипи – клінічний, науково-дослідний та інструктивний, кожен із яких має власні мовностилістичні ознаки та комунікативні цілі. Підкреслено, що ефективна рецепція таких текстів неможлива без належного рівня термінологічної та когнітивної компетентності перекладача.

Підрозділ 1.2 присвячено аналізу основних підходів і стратегій перекладу медичних текстів. З'ясовано, що основними принципами у цій сфері є точність,

однозначність і відповідність стилістичним нормам цільової мови. Виокремлено перекладацькі трансформації, характерні для медичного дискурсу: калькування, описовий переклад, транслітерацію, конверсію, а також використання контекстуальних еквівалентів. У результаті дослідження наголошено на необхідності поєднання лінгвістичного та галузевого підходів, що дозволяє досягти максимальної точності при збереженні нормативності українського наукового стилю.

У підрозділі 1.3 проаналізовано особливості перекладу медичної термінології як ключового елемента фахового мовлення. Визначено, що терміносистема медицини є динамічною й поліструктурною, активно запозичує нові лексеми з латини, грецької та англійської мов, що зумовлює складність їхнього відтворення українською. Показано, що при перекладі медичних термінів необхідно дотримуватися принципів системності, послідовності та узгодженості, оскільки будь-яка неточність може спричинити втрату змісту або спотворення інформації. Використання авторитетних джерел, міжнародних стандартів та відкритих термінологічних баз (як-от WHO, ICD, SNOMED) є обов'язковою умовою якісного перекладу спеціалізованої лексики.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що теоретичний аналіз німецькомовного медичного дискурсу й особливостей перекладу його терміносистеми підтверджує складність та багаторівневість цього виду міжмовної комунікації. Основні результати розділу засвідчили, що:

- німецькомовний медичний дискурс має високий рівень стандартизації, логічної структурованості й прагматичної спрямованості;
- переклад медичних текстів потребує чіткого дотримання норм наукового стилю української мови й професійного аналізу контексту;
- адекватна передача термінології можлива лише за умови глибокого знання медичної сфери та постійного оновлення термінологічних знань перекладача;
- взаємодія лінгвістичних і когнітивно-тематичних чинників визначає якість перекладу та рівень міжмовної еквівалентності тексту.

Таким чином, розділ 1 створює необхідне теоретичне підґрунтя для подальшого практичного дослідження в межах магістерської роботи та слугує основою для аналізу конкретних випадків перекладу німецькомовних медичних текстів і термінів.

РОЗДІЛ 2

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ

2.1. Лексичні трансформації

Високоякісний переклад медичного тексту вимагає ретельного аналізу граматичної будови речень і вміння конструювати речення відповідно до стандартів мови перекладу. Переклад медичних термінів має брати до уваги поточні труднощі, що викликані революцією граматичної будови речень у різних мовах система аббревіації та тенденцію скорочувати терміни. На додаток, в медичних текстах використовуються стандартні скорочення, які включають аббревіатури, які не є поширеними і були створені для зменшення довгих назв. Той факт, що ці аббревіатури часто не використовуються, призводить до найбільш проблеми з перекладом. Крім того, медична лексика змінюється, щороку багато нових назв, слів і фразеологізмів, які вже використовувалися, можуть отримати нове значення. Особливо значна кількість назв, які використовуються для опису нових методів діагностики та лікування хворих. Швидкий розвиток науки призводить до появи нових наукових понять, а також до виходу з ужитку, зміни значення старих і появи нових термінів у мові, які потім засвоюються іншими мовами.

Лексичні трансформації є одним із ключових інструментів у процесі перекладу німецькомовних медичних текстів, оскільки саме на лексичному рівні реалізуються смислові відповідники, термінологічні узгодження та забезпечується адекватність відтворення спеціальної інформації українською мовою [61]. Медична лексика характеризується високим ступенем стандартизації та уніфікації, що пояснюється необхідністю універсального розуміння термінології в міжнародному професійному середовищі. Водночас перекладач зіштовхується із низкою проблем, пов'язаних як із міжмовною асиметрією, так і з відмінностями у структурі національних систем охорони здоров'я, традиціях опису патологічних процесів та концептуалізації медичних реалій [105, с.71-100].

У цьому контексті лексичні трансформації виконують подвійну функцію: з одного боку, вони є необхідним прийомом для збереження точності перекладу, а з іншого – інструментом адаптації тексту до норм і очікувань цільової культури.

Багато термінів іноземної мови частково асимілюють, тобто слова, написані українськими літерами, але мають іншомовне звучання. Приклади таких слів включають *бренд, монітор, текст, кастинг і менеджер*. В медицині існують ще більше прикладів подібних явищ: *вірус, скринінг, емульсія, гендерний, капсула, катетор, калорія, діагноз, еліксир, артерія, гонокок, глюкоза, гемоглобін, інгаляція, лапароскопія, ліпід, неврологія, операція, стеноз, пацієнт* [110].

Сьогодні в медицині української мови найбільш поширеними методами перекладу термінів-неологізмів є **транскрипція** та **транслітерація**.

Перекладацька транскрипція – це фонетична копія вихідного слова в мові перекладу за допомогою алфавіту. Транскрипція покликана максимально точно передати іншомовне звучання слова.

Передача переважно власних назв однієї мови за допомогою графічних інструментів іншої мови називається транслітерацією. У зв'язку з великою кількістю запозичень з інших мов у наш час переклад медичних текстів особливо важливий. Транслітерація складна через два фактори. **По-перше**, фонологічні системи різних мов не відповідають один одному. **По-друге**, у кожній мові є графіка та правила читання окремих букв і буквосполучень.

Транслітерація завжди надзвичайно умовна та приблизна. Найчастіше це пов'язано з тим, що медичні терміни походять від латини [33,с.21-32], а також запозичені з сучасних мов як приклад:

Laparoskopisches Magen Bypass – лапароскопічне шунтування шлунка;

Epilepsie – епіле́сія;

Dermatitis – дерматит;

Psoriasis – псоріаз;

Anämia – анемія;

Thrombozytopenia – тромбоцитопенія;

Hämophilie – гемофілія;

Atelecktase – ателектаз;

Targeted ultra sound – таргетоване ультразвукове обстеження

У деяких випадках застосовують **морфологічну трансформацію** при перекладі:

Infektionskrankheiten

Інфекційні захворювання

Migräne

Мігрень

Allergien

Алергія

Chlamydieninfektion

Хламідії

habituelle Aborte / wiederholte Fehlgeburten

*Звичне невиношення
вагітності*

Gewichtsverlauf

Історія зміни ваги

Endokrinologische Erkrankungen

*Ендокринологічні
захворювання*

Neurologische Erkrankungen

Неврологічні захворювання

Hauterkrankungen

Шкірні захворювання

Hämatologische Erkrankungen

Гематологічні захворювання

Gastrointestinale / Magen-Darm-Erkrankungen

*Шлунково-кишкові
захворювання*

Respiratorische / Atemwegserkrankungen

Респіраторні захворювання

Bulimie / Ess-Brech-Sucht

Нервова булімія

Asthma bronchiale

Бронхіальна астма

erhöhter Cholesterinspiegel

*Підвищений вміст
холестерину*

Urogenitale Infektionen

Урогенітельні інфекції

<i>Muskuloskelettale Erkrankungen</i>	<i>Кістково-м'язові захворювання</i>
<i>Anorexie / Magersucht</i>	<i>Нервова анорексія</i>
<i>Medizinischer Sauerstoff</i>	<i>Медичний кисень</i>
<i>aktuelle Beschwerden / vorliegende Gesundheitsprobleme</i>	<i>Існуючі проблеми зі здоров'ям</i>
<i>psychologische Vorgeschichte</i>	<i>Історія психологічних змін</i>
<i>Euphorisch</i>	<i>В стані ейфорії</i>
<i>abgeschlossene Impfserie</i>	<i>Завершений курс щеплень</i>
<i>Bipolare Störung / bipolare affektive Störung</i>	<i>Біполярний афективний розлад</i>

Отже, проведений аналіз медичних термінів демонструє нам розповсюджені лексичні трансформації, які були використані під час нашого дослідження.

Одним із найпоширеніших видів лексичних трансформацій є **калькування**, яке використовується для відтворення нових або малопоширених складних термінів, утворених у німецькій мові за допомогою словоскладання. Для німецькомовної медичної терміносистеми характерні багатокomпонентні композити на кшталт *Herzmuskelentzündung* (*міокардит*), *Gehirnblutung* (*крововилив у мозок*), *Leberfunktionsstörung* (*порушення функції печінки*).

Перекладач у таких випадках часто не може обмежитися повним дослівним перекладом, адже в українській мові функціонують усталені терміни з грецькими та латинськими коренями. Таким чином, трансформація відбувається шляхом не прямого калькування, а з вибором відповідного інтернаціоналізму, зрозумілого для цільової аудиторії. Це пояснює, чому *Herzmuskelentzündung* перекладається не як «запалення серцевого м'яза», а як «міокардит». Це пояснюється тим, що українська медична термінологія має усталені інтернаціоналістичні терміни,

утворені переважно з латинських і грецьких коренів. Інший приклад: *Leberfunktionsstörung* – «порушення функції печінки» часто замінюється терміном «печінкова недостатність» для точності передачі діагнозу[32,с.83-91].

Застосування калькування в поєднанні з вибором інтернаціоналізованого еквівалента гарантує наукову точність і відповідність прийнятій українській терміносистемі.

Іншим важливим прийомом є **лексична конкретизація**, тобто заміна родового поняття видом. У медичних текстах німецької мови досить часто зустрічаються узагальнені номінації, які вимагають точнішого відтворення українською. Наприклад, загальний термін *Beschwerden* може перекладатися як «скарги», проте в конкретному контексті він потребує уточнення («*больові скарги*», «*невротичні скарги*» тощо).

Це деталізує загальне поняття, допомагаючи українському читачу чіткіше розуміти природу симптомів. Ще один приклад – німецьке слово «*Tumor*» в медичних текстах може потребувати уточнення: «*доброякісна пухлина*», «*злаякісна пухлина*» залежно від контексту.

Це зумовлено тим, що у німецьких клінічних описах вважається допустимим використання ширших лексем, тоді як в українській медичній мові традиційно віддається перевага точнішій, деталізованій термінології. Конкретизація таким чином забезпечує зрозумілість для медичного фахівця та формує необхідну змістову точність.

Протилежним прийомом виступає **генералізація**, яка передбачає заміну вузького терміна ширшим за значенням. Така трансформація виявляється релевантною переважно у випадках, коли українська терміносистема не має безпосереднього еквівалента для німецького вислову. Наприклад, при перекладі слова *Hausarzt* можна використати варіант «*лікар-терапевт*» чи навіть більш загальне «*лікар загальної практики*», залежно від контексту. В українському медичному контексті немає прямого аналога організації первинної медичної допомоги, тому вживається широкий термін, щоб уникнути культурних

непорозумінь. Інший випадок: *Abwehrmechanismus* у вузькому контексті перекладається як «захисний механізм», що є більш загальним терміном.

Вибір генералізації зумовлений не лише семантичними, а й соціокультурними факторами: система первинної медичної допомоги в Німеччині має специфічні особливості, які не повністю відображаються в українській дійсності. Генералізація дозволяє уникнути вузьких культурних маркерів і робить переклад зрозумілим для реципієнта.

У процесі перекладу часто застосовується **антонімічний переклад**, при якому заміна здійснюється на лексичному рівні за допомогою протилежного значення. У медичних текстах цей прийом застосовується рідше, однак він є виправданим у випадках, коли стилістика оригіналу передбачає негативну форму, а в українській мові для цього явища закріплена позитивна. Наприклад, *nicht selten* у клінічних звітах перекладається як «досить часто». Така трансформація дає змогу досягти природності висловлювання відповідно до мовних норм української медичної літератури.

Важливо зазначити також явище **моделювання термінів через описовий переклад**. У медичній терміносистемі іноді зустрічаються поняття, для яких в українській мові немає усталених відповідників. Це стосується переважно назв методів діагностики чи рідкісних клінічних станів. Наприклад, термін *Bildgebung* перекладається описовим способом як «методи візуалізації» (у медицині – «візуалізаційні методи діагностики»). Такий прийом, хоч і призводить до розширення тексту, дозволяє уникнути двозначності та забезпечує точний змістовий еквівалент.

Особливу проблему становить переклад **мовних кліше й метафоризованих виразів**, що використовуються в німецькій медичній практиці. Такі вислови, як *Herzstillstand* («зупинка серця») або *Lungenflügel* («легенева частка», досл. «крило легені»), демонструють необхідність адаптаційних трансформацій, де перекладач повинен балансувати між образністю оригіналу та усталеними українськими термінами. Інший приклад: *der blaue Fleck*

(«синяк») перекладається як «гематома» в медичних документах, щоб відповідати фаховій лексиці.

Тут трансформації виконують функцію професіоналізації перекладу: незважаючи на виразну метафоричність німецького терміна, український переклад має бути максимально точним і відповідати медичним стандартам.

Таким чином, лексичні трансформації в перекладі німецькомовних медичних текстів виконують не лише функцію подолання міжмовних і міжкультурних розбіжностей, а й є запорукою збереження високого рівня точності й професійної валідності. Вони дозволяють адекватно відтворити специфічну термінологію, уникнути псевдоуточнень і змістових втрат, а також забезпечити функціональну повноцінність текстів у науковому й практичному медичному дискурсі.

Саме тому вміння правильно застосовувати лексичні трансформації є одним із визначальних чинників професійної компетентності перекладача, який працює з медичними текстами німецькою мовою [24].

2.2. Граматичні трансформації

Граматичні трансформації є суттєвим аспектом процесу перекладу медичних текстів із німецької мови на українську, що дозволяє зберегти адекватність, точність і лаконічність викладу необхідної інформації. Враховуючи різницю граматичних структур двох мов, трансформації виступають інструментом адаптації тексту для досягнення логічної і стилістичної відповідності в цільовій мові. Медичні тексти характеризуються високою спеціалізацією, специфічною термінологією та стандартами оформлення висловлювань, тому граматичні трансформації тут не лише полегшують розуміння, а й виконують функцію професійної нормативності.

Пасивні конструкції в німецькій мові використовуються значно частіше, ніж в українській. Тому одним із ключових прийомів є заміна пасиву на активний стан або безособові конструкції. Наприклад:

Німецький оригінал:

"Die Lösung wird in die Vene injiziert."

Український переклад:

"Розчин вводять у вену."

У цьому випадку пасивна форма німецького речення трансформується в активну українську структуру, що забезпечує природність та ефективність сприйняття тексту в медичному контексті.

Порядок слів у німецьких складних реченнях часто порушує послідовність звичних для української мови синтаксичних конструкцій. Тому доцільним є розчленування складносурядних і складнопідрядних речень, перестановка членів чи перефразування з метою збереження логічності та простоти сприйняття. Наприклад:

Німецький оригінал:

"Sobald das Gerät installiert ist, müssen das Stromkabel und die Steckdose einfach zugänglich sein."

Український переклад:

"Після встановлення приладу має бути забезпечено легкий доступ до електричного кабелю та розетки."

Тут складнопідрядне речення на німецькій мові перекладено у формі двох простих речень із перестановкою елементів для кращої зрозумілості.

Зміна граматичної категорії числа також часто застосовується для досягнення адекватності. Українська мова може вимагати множини там, де в німецькій уживається однина, аби коректно відобразити медичні реалії. Так, слово *"Ergebnis"* (результат) у німецькій формі однини перекладається як "результати" в контексті медичних аналізів.

Ще одним видом трансформації є заміна частини мови задля кращої стилістичної відповідності. Наприклад, дієслово *"zittern"* перекладається як іменник "тремтіння":

Німецький оригінал:

"Der Patient zittert am Arm."

Український переклад:

"У пацієнта спостерігається тремтіння руки."

Це сприяє високій точності і чіткості викладу клінічних симптомів.

Передача модальності – важливий граматичний аспект у медичних текстах.

Німецькі модальні дієслова *"müssen"*, *"sollen"* передають обов'язковість дії, дозвіл або рекомендацію. В українському перекладі вони часто трансформуються в безособові конструкції або наказові форми:

Німецький оригінал:

"Das Medikament muss täglich eingenommen werden."

Український переклад:

"Лікарський засіб необхідно вживати щодня."

Це покращує стилістичну адекватність і зберігає інструктивний характер тексту.

Аналітичні граматичні конструкції, типові для німецької (наприклад пасивні форми з *"werden"*) переводяться відповідно до українських норм, із використанням простіших дієслівних форм для уникнення зайвої складності і збереження точності:

Німецький оригінал:

"Die Behandlung wird durchgeführt."

Український переклад:

"Лікування проводиться."

Трансформації прийменникових конструкцій враховують особливості керування у двох мовах, що часто потребує заміни або переформулювання.

Для ілюстрації описаних трансформацій доцільно включати у розділи граматичних і лексичних трансформацій приклади німецьких і українських фрагментів, які демонструють конкретні випадки застосування прийомів. Це сприяє кращому розумінню теоретичних положень і показує типові перекладацькі рішення й труднощі.

Крім того, суворе дотримання академічних вимог передбачає обов'язкове посилання на джерела у тексті кожного розділу при цитуванні, використанні статистики чи чужих ідей, а також формування бібліографії в кінці роботи відповідно до діючих стандартів (ДСТУ, АРА тощо). Це забезпечує прозорість дослідження, наукову доброчесність та можливість перевірки інформації читачем.

Таким чином, граматичні трансформації є невід'ємною складовою процесу перекладу німецькомовних медичних текстів, що дає змогу подолати синтаксичні й морфологічні відмінності мов, зберігаючи при цьому професійну точність і адекватність тексту українською мовою. Включення ілюстративних прикладів і посилань є важливою частиною наукової роботи, що підвищує її академічний рівень і практичну значущість.

Розділ 2.3. Лексико-граматичні та синтаксичні трансформації при перекладі медичних текстів

Переклад медичних текстів із німецької мови на українську вимагає застосування складної системи лексико-граматичних та синтаксичних трансформацій, що забезпечують адекватність, точність і зрозумілість передачі змісту. Специфіка лексики медичної галузі, її постійне оновлення неологізмами та термінами, у поєднанні з відмінностями граматичних систем німецької й української мов, формують особливі умови для перекладацької діяльності.

Лексико-граматичні трансформації включають зміну граматичних характеристик лексем, зокрема зміну частин мови (так звана конверсія), числа, роду, а також адаптацію граматичних форм. Трансформаційний метод перекладу широко використовується при перекладі медичних текстів. Це обумовлено тим, що в різних мовах встановлені різні мовні норми, а завданням перекладача є перетворення тексту мовою перекладу таким чином, щоб у носіїв цієї мови формувалося таке ж адекватне сприйняття тексту, що і у носіїв мови оригіналу, а для досягнення цієї адекватності сприйняття застосування трансформаційного методу часто є необхідним [6]. Така необхідність виникає при невідповідності

лексичних одиниць або поєднань мови оригіналу і мови перекладу, а також невідповідність граматичних або синтаксичних конструкцій.

Проаналізувавши певну кількість прикладів досліджуваного лінгвістичного явища дійшли висновків, що за основу слід взяти класифікацію трансформацій. Лінгвісти, які аналізували перекладацькі трансформації саме на прикладі німецької мови, дають нам можливість глибше зрозуміти їх застосування в німецькій мові.

Виділяють трансформації 4 елементарних типів:

- 1) перестановки;
- 2) заміни;
- 3) додавання;
- 4) опущення.

Прикладами для трансформації **перестановки** є: діюча речовина *Pankreas-Pulver vom Schwein* – Порошок з підшлункових залоз. Наступним прикладом є найменування кількості таблеток в упаковці та характеристика препарату, які з лексичного оформлення в обох мовах відображені за допомогою складних прикметників: *20 magensaftresistente Tabletten* – 20 таблеток, кишковорозчинних.

Для аналізу та ілюстрації трансформації перестановки було використано німецькомовний оригінал інструкції до препарату *Gadovist*, окремі фрагменти якого в українському перекладі передано в іншому синтаксичному порядку. *Gadovist* (Гадовіст) – це контрастний препарат для магнітно-резонансної томографії (МРТ), який застосовують для покращення чіткості зображень. Його використовують, щоб краще візуалізувати головний і спинний мозок, виявляти пухлини, запалення, інфекції та судинні порушення. Також препарат застосовують у магнітно-резонансній ангіографії для дослідження судин, а також для оцінки пухлин та інших патологічних змін у різних органах і тканинах.

Так, наприклад, інформація, що в німецькому оригіналі зазначена на першому місці, частково передана на українську мову в першому та перед

останньому реченні: *Gadovist wird in Ihre Vene mit Hilfe einer kleinen Injektionsnadel von medizinischem Fachpersonal injiziert. Ihre MRT-Untersuchung kann danach sofort beginnen. Nach der Injektion werden Sie mindestens 30 Minuten lang beobachtet. Die für Sie geeignete Dosis richtet sich nach Ihrem Körpergewicht und nach der zu untersuchenden Körperregion im MRT* – Гадовіст 1,0 повинен застосовувати лише кваліфікований медичний персонал, що має досвід клінічної MRT-практики. Препарат застосовують для діагностики лише шляхом внутрішньовенного введення. Необхідну дозу вводять внутрішньовенно у вигляді болюсної ін'єкції. Магнітно-резонансне дослідження можна розпочинати одразу.

Досить частим явищем є переклад термінів наслідків передозування зі зміною множини на однину: *die Blähungen, die Verdauungsstörungen, Überempfindlichkeitsreaktionen* – здуття живота, диспесія гіперчутливість, та навпаки – однини на множину: *der Würmereiz* – позиви до блювання.

За допомогою заміни частин мови були відтворені також назви допоміжних речовин *Lipaseaktivität, Amylaseaktivität, та Proteasenaktivität*, які зазнали заміни складного іменника на іменник з прикметником, який в українській мові характеризується терміном словосполучення: *ліполітична активність, амілолітична активність та протеолітична активність*.

При перекладі наступної лексичної єдності...*aus tierexperimentellen Studien* фахівці також вдалися до трансформації заміни частини мови та переклали на українську мову наступним чином: *...в експериментах на тваринах*. Таким чином відбулась заміна складного прикметника на іменник.

В реченні *Nicht im Kühlschrank aufbewahren oder einfrieren* – Не зберігати в холодильнику або морозильній камері дієслово було замінено на іменник, а в словосполученні *strenge Indikationsstellung* – Суворо за показаннями інструкції виробника прикметник було замінено на прислівник.

В даному прикладі відбулась заміна іменника на дієслово: ...*wird nicht empfohlen für die Anwendung bei Kindern über (unter...)* – ...не слід вживати дітям старше... (молодше...).

В назві хвороби *eingeschränkte Nierenfunktion* – ниркова недостатність фахівці при перекладі замінили прикметник на іменник. А в назві побічної реакції композит *Krankheitsgefühl* був перекладений як відчуття холоду, тому відбулась заміна складного іменника на словосполучення.

Заміни членів речення необхідні при перебудові синтаксичної структури. Тут перекладач має виділяти заміну німецького пасивного стану на активний (зміну суб'єктно-об'єктних відносин) та заміну предикативу на суб'єкт [2, с. 82]. Прикладом заміни членів речення є наступне речення: *Eine tägliche Enzymdosis von 15 000 bis 20 000 Einheiten Lipase pro Kilogramm Körpergewicht sollte nicht überschritten werden* (MF, URL) та передана н українську мову в активному стані: *Не слід перевищувати щоденну дозу ферментів, що становить 15000 – 20000 ОД ліпази на кілограм маси тіла.*

Ще одним прикладом заміни пасивного стану на активний є наступне речення: *Die Wirkung der blutzuckersenkenden Wirkstoffe Acarbose und Miglitol kann durch die gleichzeitige Einnahme von Mezymbio F herabgesetzt werden* – *Цукрознижувальна дія пероральних протидіабетичних препаратів акарбози та міглітолу може зменшуватися при одночасному застосуванні препарату Мезим форте 10000.*

Трансформація заміни членів речення, а саме заміна пасивного стану на активний є дуже характерною для медичних інструкцій до препаратів, тому частотність її використання значно вища за інші трансформації.

Отже, належне застосування лексико-граматичних та синтаксичних трансформацій є визначальним чинником точності, професійної відповідності та комунікативної ефективності перекладу німецькомовних медичних текстів на українську мову.

Висновки до розділу 2

У другому розділі магістерського дослідження було здійснено комплексний аналіз перекладацьких трансформацій, застосованих під час перекладу німецькомовних медичних текстів українською мовою. У ході дослідження встановлено, що трансформаційні процеси відіграють визначальну роль у досягненні адекватності перекладу, оскільки саме завдяки ним забезпечується точна передача змісту, збереження термінологічної системності та стилістичної специфіки медичного дискурсу.

У підрозділі 2.1 розглянуто **лексичні трансформації**, серед яких найчастіше використовуються конкретизація, генералізація, модуляція, антонімічний і описовий переклад. Ці прийоми сприяють коректному відтворенню медичних термінів, що мають відмінну семантичну структуру в німецькій та українській мовах, і забезпечують точність у відображенні змісту спеціалізованих понять.

У підрозділі 2.2 проаналізовано **граматичні трансформації**, зокрема заміну частин мови, зміну синтаксичних функцій, перетворення пасивних конструкцій на активні, варіювання числа, часу та виду дієслів. Такі трансформації дозволяють досягти граматичної узгодженості перекладу відповідно до норм української мови та сприяють збереженню логічної послідовності вислову.

Підрозділ 2.3 присвячено **лексико-граматичним і синтаксичним трансформаціям**, що передбачають комплексні зміни на рівні структури речення. Найпоширенішими є членування й об'єднання речень, перебудова синтаксичних зв'язків, заміна підрядних конструкцій простими або безсполучниковими. Застосування таких прийомів дозволяє адаптувати текст до особливостей синтаксичної організації української мови та забезпечити його зрозумілість для цільової аудиторії.

Отже, результати проведеного аналізу свідчать, що перекладацькі трансформації є невід'ємним елементом процесу перекладу німецькомовних

медичних текстів. Їх використання сприяє досягненню адекватності перекладу, точності термінологічної передачі, стилістичної відповідності та функціональної еквівалентності між оригіналом і перекладом. Ефективне застосування лексичних, граматичних, лексико-граматичних і синтаксичних трансформацій забезпечує високий рівень якості перекладу й сприяє оптимальному відтворенню змісту медичних текстів українською мовою.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ

3.1. Особливості передачі лексико-граматичних елементів медичних інструкцій за допомогою еквівалентного перекладу.

У цьому розділі здійснюється комплексне дослідження та аналітичний огляд основних способів відтворення лексико-граматичних особливостей німецькомовних медичних інструкцій українською мовою. Проблематика перекладу медичних текстів належить до кола найактуальніших питань сучасного перекладознавства та лінгвістики загалом. Вона зумовлена необхідністю забезпечення точності, однозначності та функціональної відповідності текстів, що мають безпосереднє практичне значення для медицини та фармацевтики.

Попри значну увагу науковців до вивчення медичного дискурсу, питання перекладу термінологічної лексики у галузі фармакології залишаються недостатньо дослідженими та потребують подальшого теоретичного осмислення.

Медичний переклад посідає особливе місце серед інших видів спеціалізованого перекладу, оскільки поєднує високий рівень мовної складності із підвищеною відповідальністю за точність передавання змісту [40:82]. У зв'язку з цим перекладач має не лише глибоко розуміти лексико-граматичні особливості мови оригіналу, а й володіти сучасними перекладацькими стратегіями та методами, що забезпечують адекватність і точність комунікації.

У межах даного дослідження розглянуто основні способи адекватного відтворення змісту вихідного тексту та збереження його структурної цілісності, серед яких ключовими визначено **еквівалентний переклад** та **трансформаційний метод перекладу**. Застосування цих підходів дозволяє забезпечити максимальну відповідність між оригіналом і перекладом як на лексико-граматичному, так і на семантичному рівнях.

Як зазначалося у попередньому розділі, провідною рисою текстів інструкцій до медичних препаратів на лексичному рівні є наявність значної кількості медичних термінів – передусім назв хвороб, симптомів, діючих речовин та допоміжних компонентів. Така терміносистема відзначається стабільністю, однозначністю та високим ступенем інтернаціоналізації. Основна частина термінів походить із латинської та грецької мов, що зумовлює специфіку перекладацьких стратегій. Найпоширенішим способом передачі таких одиниць при перекладі інструкцій є комбінація **транскрипції** та **транслітерації**, які дозволяють зберегти номенклатурну точність і впізнаваність назв. Приклади: *Lactose-Monohydrat* – «лактози моногідрат», *Mikrokristalline Cellulose* – «целюлоза мікрокристалічна», *Magnesiumstearat* – «магнію стеарат», *Hypromellose* – «гіпромелоза», *Triethylcitrat* – «триетилцитрат», *Talkum* – «тальк», *Carmellose-Natrium* – «натрію кармелоза», *Azorubin (E 122)* – «азорубін (E 122)», *Natriumhydroxid* – «натрію гідроксид».

Подібна закономірність простежується і в текстах інструкцій до контрастної речовини *Gadovist*, де зустрічаються назви допоміжних речовин: *Calcobutrol-Natrium* – «кальцію бутрол натрію» та *Trometamol* – «трометамол». Кожен із наведених прикладів демонструє певну сталість перекладацьких рішень у межах галузевої номенклатури, адже фармацевтична термінологія характеризується високим рівнем стандартизованості, який зумовлений міжнародними фармакопеями та законодавчими нормами.

Однак, незважаючи на переважання термінів інтернаціонального характеру, у медичних інструкціях трапляються й ті лексеми, які потребують **семантичної адаптації** або **дескриптивного перекладу**. До таких можна віднести позначення фармакологічних груп і специфічних технологічних процесів, наприклад, *Retardtabletten* – «таблетки сповільненого вивільнення», *Magensaftresistente Überzugs* – «ентеросолюбильне покриття». Передача таких елементів потребує знання не лише медичної термінології, а й особливостей фармакологічної класифікації та контексту вживання. У цих випадках перекладач

використовує калькування або комбінований переклад (частково калька, частково адаптація), наприклад: *Glucoselösung* – «глюкозний розчин» або *Herz-Kreislauf-System* – «серцево-судинна система».

Як показує аналіз інструкцій до препаратів *Mezym F* та *Gadovist* та їхніх україномовних відповідників *Мезим форте 10000* і *Гадовіст*, прикладів **еквівалентного перекладу**. Це пояснюється тим, що абсолютна міжмовна еквівалентність у спеціальній лексиці зустрічається рідко через розбіжності у національних терміносистемах. Обидві мови – німецька й українська – перебувають у стані безперервного розвитку, тому в них з'являється велика кількість нових термінів, часто у формі **запозичень** або **інтернаціоналізмів**, адаптованих відповідно до морфологічних і фонетичних норм цільової мови.

Варто також відзначити специфіку перекладу назв хвороб і синдромів, де нерідко спостерігається **калькування** або **семантична еквівалентність**. Наприклад: *Reizdarmsyndrom* – «синдром подразненого кишечника», *Chronische Bauchspeicheldrüsenentzündung* – «хронічне запалення підшлункової залози». Такі словосполучення мають чітку структурну відповідність між мовами, що спрощує процес перекладу. Водночас існують терміни, які не мають безпосередніх відповідників в українській мові через відмінності в медичній класифікації або термінологічній традиції, тому для них застосовується **змішаний спосіб перекладу**, наприклад: *Off-Label-Anwendung* – «застосування препарату поза показаннями».

Ще однією важливою тенденцією сучасних медичних текстів є **усунення епонімів** — назв, утворених від прізвищ відкривачів або дослідників (наприклад, *Morbus Basedow*, *Morbus Crohn*). За останні десятиліття відбувається перехід до нейтральних термінів описового типу (наприклад, «*дифузний токсичний зоб*» замість *Morbus Basedow*), що відповідає вимогам міжнародної уніфікації медичної термінології (ICD-10, ICD-11). Це вимагає від перекладача не лише лінгвістичної, а й професійно-медичної компетенції, адже вибір терміна має базуватися на офіційних джерелах і нормативних документах.

Крім того, у медичних інструкціях спостерігається тенденція до **вербальної стиснутості та номінативного стилю**, що зумовлює велику кількість складних іменників, часто із префіксальними компонентами латинського походження (*Überempfindlichkeitsreaktionen*, *Leberfunktionsstörungen*, *Niereninsuffizienz*). Переклад подібних структур потребує синтаксичної трансформації, тобто розгорнення складного іменника в словосполучення: «*реакції підвищеної чутливості*», «*порушення функції печінки*», «*недостатність нирок*». Такі трансформації необхідні задля досягнення природності та зрозумілості українського тексту, водночас зберігаючи точність медичної інформації.

Отже, аналіз лексичного рівня німецьких і українських медичних інструкцій дозволяє зробити висновок, що основними перекладацькими прийомами при передаванні термінів є транскрипція, транслітерація, калькування, описовий переклад і, рідше, еквівалентний переклад [82, с.182]. Вибір конкретного способу залежить від походження терміна, його рівня інтернаціоналізації, наявності усталеного українського аналога й загальномовних тенденцій розвитку спеціальної термінології. У результаті формується цілісна система перекладацьких рішень, спрямована на забезпечення точності, стандартизації та функціональної адекватності медичного тексту.

3.2. Особливості інтерпретації та перекладу медичних абревіатур у процесі міжмовної трансформації

Ведення медичної документації є невід’ємним та ключовим аспектом професійної діяльності працівників медичної галузі. Саме через мовне оформлення записів у медичних картах, історіях хвороб, протоколах і звітах реалізується документування сучасних досягнень науки та практики.

Мова медичних текстів має специфічну структуру, зумовлену не лише необхідністю точності, але й потребою економного вираження змісту. У цьому контексті важливим напрямом лінгвістичних досліджень є аналіз мовних

особливостей писемних медичних документів, зокрема історій хвороб, які становлять репрезентативний тип фахового медичного дискурсу.

Згідно з поглядами деяких дослідників, кожен тип професійного дискурсу характеризується специфічними лексико-граматичними рисами та набором мовних засобів, які реалізують головну комунікативну мету певної сфери. У випадку медичного дискурсу провідну роль відіграє **термінологічна система** – сукупність професійних термінів, символів, скорочень, аббревіатур, що забезпечують швидку та однозначну передачу фахової інформації.

З розвитком сучасної медицини, збільшенням кількості галузевих спеціалізацій та нових методик лікування особливого значення набуває вивчення **мовних скорочень**, які використовуються в англomовному письмовому медичному середовищі.

Історично скорочення як мовне явище з'явилися задовго до формування сучасних європейських мов. Відомо, що ще стародавні шумери, єгиптяни, греки і римляни використовували знаки або поєднання літер для позначення часто повторюваних понять. Витоки аббревіації слід шукати в писемності шумерів (IV ст. до н. е.), які прагнули економії простору на глиняних табличках і папірусах.

Пізніше подібну систему скорочень розвинув римлянин Тірон – винахідник особливої стенографічної системи, що базувалася на знаках для швидкого запису слів. У середньовічних латиномовних рукописах скорочення набули ще ширшого поширення, особливо у сфері медицини та богослов'я.

Сучасний медичний дискурс практично неможливо уявити без аббревіатур. Це пояснюється як об'єктивними, так і прагматичними чинниками: прискоренням ритму життя, насиченістю професійної комунікації, постійним поповненням медичної лексики. Аббревіація виконує в таких текстах кілька важливих функцій:

- **номінативну**, адже за допомогою скорочень позначаються нові поняття, процеси, синдроми чи технології (наприклад, COPD – *Chronisch obstruktive Lungenerkrankung*);
- **комунікативну**, оскільки використання скорочених форм дає змогу

передавати великий обсяг змісту в мінімальний час і забезпечує оперативність обміну даними в умовах медичної практики;

– **стилістичну**, що маркує текст як фаховий, спеціалізований, і таким чином сигналізує про його належність до професійного реєстру мови;

– **оптимізаційну**, оскільки аббревіатури сприяють компактності, скорочуючи велику кількість складних термінів і спрощуючи побудову тексту.

Під час дослідження сучасних німецькомовних історій хвороб (247 автентичних текстів) було виявлено значну кількість скорочень, які позначають найрізноманітніші поняття медичної сфери – від назв органів та анатомічних структур до медичних установ і методів діагностики. Переважну частину становлять **ініціальні аббревіатури**, тобто скорочення, утворені з перших літер компонентів багатословного терміна (наприклад, *ICU – Intensivstation CT – Computertomographie*, *BP – Blutdruck*).

Семантичний аналіз дозволив умовно розподілити такі скорочення на кілька груп:

1. Назви захворювань та патологічних станів:

DI – Diabetes insipidus; COPD – Chronisch obstruktive Lungenerkrankung; COVID-19 – Coronavirus-Krankheit 2019.

2. Подібні аббревіатури є сталими елементами міжнародного професійного дискурсу та використовуються без перекладу або з адаптованим розширенням у дужках у наукових текстах.

3. Позначення збудників інфекцій:

C. burnetii – Coxiella burnetii, VZV – Varizella-Zoster-Virus, MRSA – Methicillin-resistenter Staphylococcus aureus.

Такі скорочення належать до біономенклатури і часто є універсальними у всіх мовах світу.

4. Анатомічна термінологія:

TMJ – Kiefergelenk (Temporomandibulargelenk), U – Harnröhre, LLPV – Linke untere Lungenvene, LE – Linkes Auge.

Аббревіатури цього типу широко застосовуються в радіологічних, хірургічних і

клінічних протоколах, адже дають змогу економити місце і структурувати виклад.

5. Показники життєдіяльності та шкали оцінки стану:

ABI – Knöchel-Arm-Index, GCS – Glasgow-Koma-Skala, DRS – Behinderungsbewertungsskala.

Вони виконують діагностичну функцію, дозволяючи фіксувати оцінку стану пацієнта в стандартизованій формі.

6. Методи діагностики та лікування:

HSG – Hysterosalpingographie, AEEG – Amplitude-integriertes Elektroenzephalogramm, AEEG – Amplitude-integriertes Elektroenzephalogramm, CSI – Kraniospinale Bestrahlung, TAH/BSO – Totale abdominale Hysterektomie / bilaterale Salpingo-Oophorektomie.

Такі скорочення репрезентують технологічну сторону медицини та відображають науковий прогрес у сфері апаратної діагностики та хірургії.

7. Медичні установи, структурні підрозділи та організації:

ICU – Intensivstation, NICU – Neonatale Intensivstation, CVICU – Kardiovaskuläre Intensivstation, CVICU – Kardiovaskuläre Intensivstation, FIGO – Internationale Föderation für Gynäkologie und Geburtshilfe.

Ці аббревіатури виконують не лише довідкову, а й статусно-функціональну роль, позначаючи інституції, що регулюють міжнародні стандарти охорони здоров'я.

8. Створення нового українського скорочення (створення, на основі німецького, нового скорочення відповідно до особливостей української аббревіації)
наприклад: *HCV (Hepatitis-C-Virus) – ВГС (вірус гепатиту С), KLHIV (Kinder, die mit HIV leben) – ДЖВІЛ (діти, що живуть із ВІЛ).*

Якщо український відповідник відсутній, застосовується переклад у вигляді повної форми або словосполучення, аналогічно до практики ВООЗ:

Medikamenteninteraktion – взаємодія лікарських засобів; *BSC (Biologische Sicherheitswerkbank)* – бокс біологічної безпеки; *PMDT (Programmgesteuertes*

Management der medikamentenresistenten Tuberkulose) – ПУХТ (Програмне управління хіміорезистентним туберкульозом).

Приклад перекладу повного речення: *„Daher haben Personen, die mit HIV leben, Personen, die Kontakt mit Tuberkulose-Patienten haben, sowie Menschen mit Immunschwächen ein hohes Risiko für Tuberkulose und gehören daher zu den vorrangigen Gruppen für eine präventive TB-Behandlung“* – *„Отже, особи, що живуть із вірусом імунодефіциту людини, особи, що контактують із хворими на ТБ, та хворі на ВІЛ мають високий ризик захворювання на ТБ, тому вони є пріоритетними групами для профілактичного лікування туберкульозу“*.

Таким чином, створення українських аббревіатур на основі німецьких потребує:

1. врахування морфологічних та семантичних особливостей української мови;
2. трансформації граматичної структури;
3. збереження змісту та зрозумілості для користувача документації.

Отже, можемо дійти висновку, що переклад медичної аббревіації ставить не просту задачу для перекладача, так як більшість аббревіатур містять риси, які майже не можливо відтворити у вторинному тексті адекватно. Через відмінності синтаксису англійської та української мов, основою та невід’ємною частиною при їх перекладі також є граматичні трансформації. На структуру аббревіатур впливають: морфологічні, лексичні, семантичні чинники.

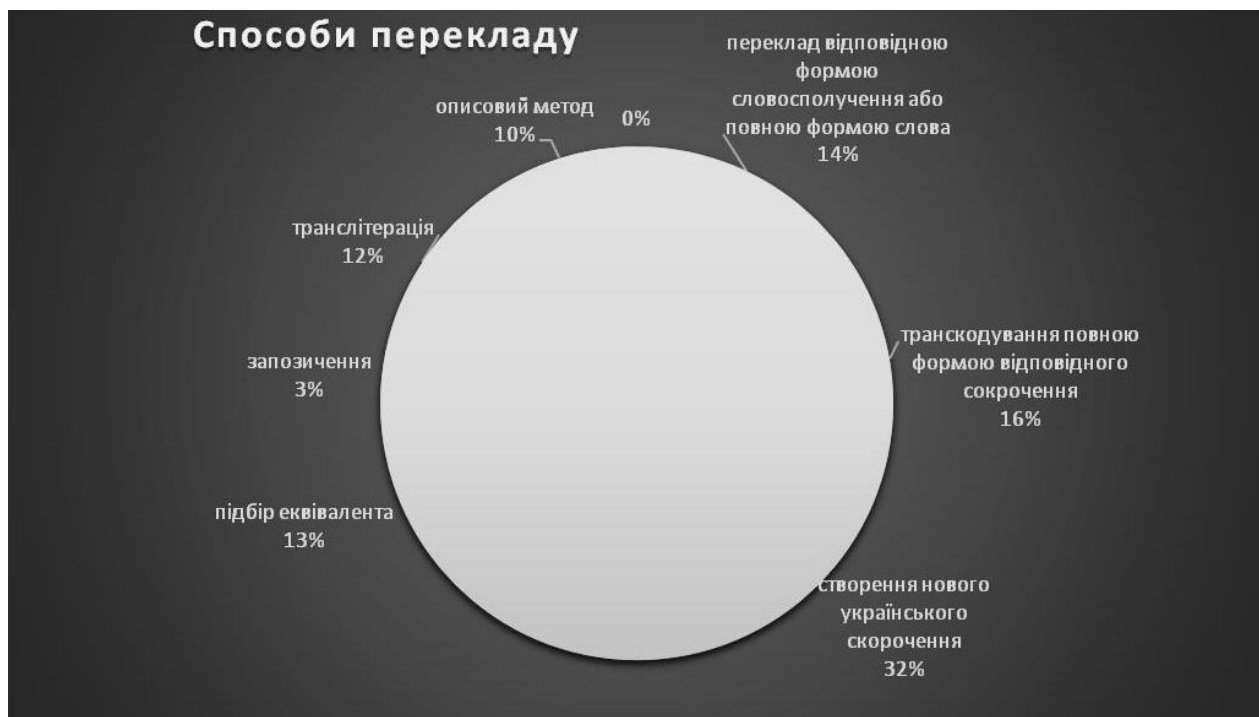

Рис. 3.2. Способи перекладу медичних абревіатур.

На Рис. 3.2. відображене відсоткове співвідношення методів перекладу. Розподілилися вони наступним чином: переклад відповідною формою словосполучення або повною формою слова (13%), транскодування повною формою відповідного скорочення (15%), створення нового українського скорочення (29%), підбір еквівалента (12%), запозичення (3%), транслітерація (11%), описовий метод (9%), метод прямого запозичення (8%).

І тому можна визначити, що метод створення нового українського скорочення використовується найчастіше, а метод запозичення використовується досить рідко.

Таким чином, розвиток писемної комунікації у сфері медицини супроводжується постійним розширенням кола графічних скорочень, що віддзеркалює процеси глобалізації, інтернаціоналізації наукової мови та інформатизації медичних знань [62].

Особливої уваги заслуговує те, що більшість сучасних скорочень утворюються за універсальними моделями, зрозумілими фахівцям різних країн. Німецькомовна термінологія часто стає базовою для формування скорочень у національних мовах, у тому числі в українській (наприклад, *MRI* – *магнітно-*

резонансна томографія, СТ – комп'ютерна томографія, ICU – відділення інтенсивної терапії).

У ХХІ столітті росте тенденція до **цифрової стандартизації аббревіатур**, що відображається у використанні баз медичних термінів, електронних протоколів та міжнародних класифікаторів (наприклад, *ICD-11, SNOMED CT*). Це дозволяє звести варіативність скорочень до мінімуму та спрощує електронний документообіг. Водночас надмірне використання аббревіатур може створювати труднощі для сприйняття тексту нефахівцями, тому сучасна медична комунікація потребує балансування між точністю, компактністю та доступністю інформації.

Узагальнюючи результати аналізу, можна дійти таких висновків:

По-перше, явище аббревіації має глибоке історичне коріння і не втрачає своєї значущості в умовах інформаційного суспільства.

По-друге, німецькомовний медичний дискурс демонструє зростання кількості скорочень у різних мікродоменах – анатомії, клініці, діагностиці, терапії, що пов'язано з прагненням до стилістичної економії та ефективності комунікації.

По-третє, семантика аббревіатур охоплює найширший спектр понять сучасної медицини, а інтернаціональний характер більшості з них сприяє функціональній уніфікації фахового спілкування.

По-четверте, темп розвитку нових технологій, розширення терміносистем та вимоги до електронної документації сприятимуть ще більшому поширенню графічних скорочень, які структурують і вдосконалюють професійний мовний простір медичної галузі.

Отже, аббревіація є не просто технічним засобом скорочення, а **міждисциплінарним комунікативним явищем**, що поєднує мовну, когнітивну та прагматичну складові сучасного медичного дискурсу.

3.3 Типові помилки та шляхи їх подолання при перекладі медичних текстів

У сучасному глобалізованому світі люди дедалі частіше стикаються з новими завданнями, що потребують постійного вдосконалення професійних знань. Особливо це характерно для медицини, де відбувається активний міжнародний обмін досвідом, а тому високоякісний переклад фахових медичних текстів стає вкрай важливим. Попри наявність численних досліджень, стрімкий розвиток медичної науки підтримує актуальність проблеми фальшивого перекладу.

Медичні тексти вважаються одними з найскладніших для перекладу, адже містять велику кількість спеціалізованої термінології, що постійно оновлюється. Перекладач повинен точно передавати значення кожного терміна, оскільки навіть незначна неточність здатна суттєво спотворити зміст. Міжнародний характер медичної термінології, яка ґрунтується на грецькій та латинській мовах, з одного боку допомагає орієнтуватися у значеннях, але водночас спричиняє появу слів, які формально схожі, але відрізняються за змістом – так званих «фальшивих друзів» перекладача [7].

Причинами їх виникнення є збіг коренів у різних мовах, зміщення значень, розширення або звуження семантики, а також перенесення терміна за зовнішньою схожістю. Особливо яскраво це підтверджують приклади з медичної номенклатури, які в німецько-українському зіставленні виглядають так:

- *Angina pectoris* – *стенокардія* (а не «ангіна»);
тоді як *Angina / Mandelentzündung* – *ангіна, тонзиліт*.
- *Cellulitis: Phlegmone*) – *флегмона, панікуліт*;
натомість *Cellulite* – *целюліт*, тобто косметичне явище.
- *Teint / Hautfarbe* – *колір шкіри*, а не «комплексія» (яка передається термінами на кшталт *Körperbau, Konstitution*).
- *Ferment* – у сучасній німецькій мові здебільшого означає *фермент, ензим*, але в ряді контекстів може вживатися як *закваска*; отже, перекладач повинен чітко враховувати медичний контекст.

- *Drüse* – залоза, а не «гланди» (які вживаються у значенні мигдалики - *Tonsillen*).
- *Leber* – печінка, тоді як *liver* (субпродукти) передається як *Innereien*.
- *Beatmungsgerät* / *Respirator* – апарат штучної вентиляції легень, а не «респіратор» у значенні маски (який у німецькій – *Atemschutzmaske*).
- *Silicium* – кремній, тоді як *Silikon* – це силікон (полімерний матеріал).

Ці приклади підтверджують, що схожість звучання або написання не гарантує тотожності значення. Тому перекладач повинен особливо уважно ставитися до термінів, які формально нагадують українські відповідники, але можуть мати інше смислове наповнення. Оскільки медичні тексти безпосередньо пов'язані зі здоров'ям людини, навіть невелика перекладацька помилка може мати серйозні наслідки.

Практичний аналіз перекладу німецькомовних медичних текстів дозволяє детально дослідити типові труднощі, помилки та ефективні шляхи їхнього подолання, що прямо впливає на якість та безпеку медичної комунікації.

Навіть незначне відхилення в значенні терміна, граматичній чи стилістичній структурі речення здатне викликати серйозні наслідки, включно з ризиками для здоров'я пацієнтів та помилками лікарських рішень. Виділяють ряд основних типових помилок при перекладі, а саме:

- Лексичні помилки
- Граматичні і синтаксичні
- Термінологічні натруднення
- Аббревіатури та скорочення
- Неточна калька та стилістичні недоліки.

Типові проблеми виникають у перекладі складних німецьких конструкцій, зокрема: довгих іменникових ланцюжків: *Herzinsuffizienztherapieprotokoll* – протокол щодо терапії серцевої недостатності, пасивних конструкцій: *Es wird empfohlen, das Medikament nur unter Aufsicht eines Arztes einzunehmen* –

рекомендується приймати препарат лише під наглядом лікаря, підрядних обмежувальних і додаткових речень, які потребують фрагментації.

У перекладі слід перетворювати надмірно складні речення на зрозумілі українські словосполучення та використовувати українські граматичні моделі для передачі медичних рекомендацій.

Високий рівень стандартизації німецької медичної термінології супроводжується появою нових слів-комполітів, не завжди наявних в українській: *Knochenmarktransplantation* – трансплантація кісткового мозку, *Immunantwort* – імунна відповідь, *Lebendimpfstoff* – живий вакцинний препарат. Некоректний переклад таких унікальних термінів породжує ризик втрати точності змісту.

Часта помилка – буквальний переклад або нерозшифрування абревіатур: *BGA* – аналіз газів крові (*Blutgasanalyse*), *EKG* – електрокардіограма, *MRT* – магнітно-резонансна томографія.

Неправильне трактування абревіатури може призвести до неправильного діагнозу чи терапії.

Нерідко спостерігається буквальне калькування конструкцій без адаптації до норм цільової мови: *das Medikament ist kontraindiziert bei Kindern unter 6 Jahren* – препарат протипоказаний дітям до 6 років (а не «контраіндиканований»). Не менш важливою є адаптація стилю: медичний текст перекладається у нейтральному, офіційно-діловому стилі, з відсутністю емоційності та суб'єктивності.

Конкретні приклади з діагностичних і терапевтичних текстів

Sinupret forte ist für Patienten mit akuter Sinusitis indiziert.

Коректний переклад: «*Синупрет форте показаний пацієнтам із гострим синуситом.*»

Помилка: «*Sinupret forte призначається пацієнтам з гострим синуїтом*»

(невірно передано термін – в українській мові немає «синуїта»; слід вживати «синусит»).

- *Die Therapie sollte nach Rücksprache mit dem Facharzt erfolgen.*

Коректний переклад: «*Терапію слід проводити після консультації з фахівцем.*»

Помилка: «*Лікування має бути після консультації з спеціалістом*» (порушення норм закінчення, відсутність стилістичної нейтральності).

- *Acetylsalicylsäure darf nicht bei Kindern mit Virusinfektionen angewendet werden.*

Коректний переклад: «*Ацетилсаліцилову кислоту не слід застосовувати у дітей із вірусними інфекціями.*»

Помилка: «*Ацетилсаліцилова кислота заборонена для дітей з вірусною інфекцією*» (втрата модальної семантики, надмірна категоричність).

У процесі перекладу важливо визначити **ефективні способи усунення помилок**, що виникають під час інтерпретації термінології.

- Постійне оновлення професійних глосаріїв і довідників: використання сучасних джерел медичної термінології, наприклад, ICD-10, міжнародних класифікаторів.
- Залучення медичних експертів до експертизи перекладу клінічно значущих текстів.
- Акцент на локалізації контексту – адекватний вибір між термінологічною точністю і зрозумілістю для адресата.
- Перевірка еквівалентності перекладу аббревіатур, калькуваних та складних лексем із урахуванням останніх рекомендацій МОЗ України, профільних відомств, міжнародних правил.
- Автоматизація перекладу через САТ-інструменти для контролю консистентності термінів.

Якісне перекладання німецькомовних медичних текстів потребує синтетичного підходу, який охоплює глибоке знання спеціалізованої лексики, граматики, стилю, а також скрупульозний аналіз структурних, лексичних і змістових трансформацій. Кожен крок – від структурування іменникових ланцюжків до перекладу аббревіатур – чинить критичний вплив на остаточне розуміння тексту і має здійснюватися на основі міжнародних стандартів, експертної перевірки та авторської уважності.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі магістерської роботи здійснено ґрунтовний практичний аналіз перекладу німецькомовних медичних текстів, що дало змогу простежити закономірності застосування перекладацьких трансформацій у фаховому дискурсі. Такий аналіз став підтвердженням того, що переклад медичних матеріалів потребує не лише мовної компетентності, а й глибокого розуміння тематики та принципів медичної комунікації. Розгляд реальних прикладів з інструкцій до лікарських засобів, діагностичних звітів, довідкових посібників і клінічних протоколів дозволив виявити, як вибір перекладацьких стратегій впливає на точність, зрозумілість і прийнятність тексту для цільової аудиторії.

У підрозділі 3.1 особливу увагу зосереджено на відтворенні лексико-граматичних елементів медичних інструкцій. З'ясовано, що точність перекладу є ключовою умовою адекватного розуміння змісту тексту, особливо у тих випадках, коли йдеться про дозування препаратів, спосіб застосування чи можливі побічні ефекти. Встановлено, що ефективність перекладу зростає завдяки використанню еквівалентних одиниць, які забезпечують семантичну та синтаксичну відповідність між оригіналом і перекладом. Разом з тим, у процесі перекладу слід ретельно враховувати прагматичні параметри тексту: медичні інструкції можуть бути орієнтовані як на лікаря, так і на пацієнта, отже, форма висловлення має поєднувати точність і доступність, без перевантаження надмірно спеціалізованою термінологією.

Підрозділ 3.2 присвячено дослідженню особливостей перекладу медичних аббревіатур і скорочень, які є однією з найпроблемніших ділянок у роботі перекладача. Аналіз показав, що оскільки аббревіатури нерідко мають кілька можливих трактувань, правильне розпізнавання їх значення потребує не лише знання термінології, але й уважного аналізу контексту. У низці випадків доцільним є застосування змішаного перекладу: коли аббревіатура подається у

дужках після розшифрування українською, що сприяє збереженню автентичності й забезпечує розуміння терміну фахівцем. Особливу увагу приділено тому, що німецька медична мова має тенденцію до утворення складних скорочень через поєднання перших літер кількох термінів, тоді як в українській мові подібні утворення можуть потребувати пояснення або перекодування.

У підрозділі 3.3 розглянуто типові помилки, що виникають у процесі перекладу медичних текстів з німецької мови. До найпоширеніших належать порушення термінологічної узгодженості, калькування синтаксичних структур німецьких речень, а також невдале використання словникових еквівалентів без урахування контексту. Для уникнення таких недоліків рекомендовано систематичне звернення до галузевих словників, баз даних міжнародної номенклатури лікарських засобів і класифікаційних систем (наприклад, ICD-10 або АТС). Одночасно перекладачеві доцільно співпрацювати з медичними фахівцями для уточнення специфічних термінів та перевірки готового тексту на відповідність фаховим стандартам.

Крім того, у процесі аналізу встановлено, що структурні й стилістичні особливості німецькомовних медичних текстів часто відрізняються від прийнятих у науково-медичному дискурсі української мови. Зокрема, німецькі тексти тяжіють до використання довгих складнопідрядних речень і пасивних конструкцій, тоді як українська мова віддає перевагу більш лаконічним і динамічним структурам. Тому адаптація синтаксису є важливою частиною перекладацького процесу, адже вона забезпечує природність і доступність перекладеного тексту для кінцевого користувача.

У результаті проведеного аналізу підтверджено, що переклад німецькомовних медичних текстів має міждисциплінарний характер і вимагає глибокого знання не лише мови, але й медичної термінології, концептів та жанрових особливостей. Основні висновки можна сформулювати так:

- еквівалентний переклад є найбільш ефективним для досягнення структурної та змістової адекватності;

- точність відтворення термінології безпосередньо впливає на безпеку й якість медичної комунікації;
- правильна інтерпретація аббревіатур сприяє стандартизації термінологічної бази у вітчизняному медичному просторі;
- типові помилки перекладу можуть бути зведені до мінімуму шляхом залучення міждисциплінарних знань і систематичного редагування готового тексту;
- контекстуальний і прагматичний аналіз є необхідною складовою адекватного перекладу спеціалізованих текстів.

Таким чином, третій розділ магістерської роботи демонструє практичне застосування теоретичних положень, розглянутих у попередніх розділах, і підтверджує, що якість медичного перекладу значною мірою залежить від професійної ерудиції перекладача, його здатності поєднати лінгвістичну точність із відповідністю до вимог адресата. Отримані результати можуть бути використані для подальших досліджень у галузі медичного перекладу, а також для розроблення практичних рекомендацій щодо підготовки перекладачів у сфері спеціалізованої комунікації

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Медичні тексти вирізняються високим рівнем спеціалізації та деталізації, що зумовлено значною кількістю складних термінів, аббревіатур і чітко структурованої наукової інформації. Саме тому переклад такої документації вимагає не лише мовної компетентності, а й глибокого розуміння предметної галузі. Основними принципами перекладу медичних текстів є точність, однозначність та відповідність стилістичним нормам мови перекладу, адже найменше викривлення змісту може вплинути на трактування медичних даних, що особливо важливо в клінічній практиці.

Для забезпечення коректності перекладач активно використовує низку перекладацьких стратегій, характерних для медичного дискурсу. Серед них — калькування, яке дає змогу зберегти структуру та логіку терміна; описовий переклад, що застосовується у разі відсутності прямого відповідника;

транслітерація, яка допомагає передати власні назви та терміноелементи; конверсія та використання контекстуальних еквівалентів, що сприяють створенню найбільш точного й природного варіанта у мові перекладу.

Важливу роль відіграють і перекладацькі трансформації — лексичні, граматичні, лексико-граматичні та синтаксичні, які забезпечують змістову адекватність, точність передачі спеціалізованої термінології та стилістичну узгодженість тексту. У медичних документах перекладачеві часто доводиться адаптовувати структуру речень, змінювати порядок компонентів або переосмислювати терміни з урахуванням конкретного контексту. Усе це сприяє створенню точного, зрозумілого й професійного тексту, який відповідає вимогам медичної сфери та забезпечує достовірність інформації.

Сучасні дослідження в галузі перекладознавства та термінознавства концентруються на аналізі міжмовних закономірностей відтворення термінів і їхньому функціонуванні. В межах цієї тематики сформувався окремий напрям, відомий як перекладове термінознавство, яке об'єднує загальні мовознавчі (структурний, семантичний, прагматичний, нормативний) та специфічні перекладознавчі аспекти. Важливою складовою є вивчення відповідників первотвору в перекладі, їхньої мотивованості, нормативності, а також варіантності, що прямо впливає на адекватність перекладу медичних текстів.

Особливу увагу в цьому напрямі приділено стандартизації медичної термінології, що ґрунтується на тісній співпраці між медичними експертами й мовознавцями. Адекватність і точність термінів у перекладі зумовлюються дотриманням мовних норм і використанням анатомічної номенклатури як базового матеріалу для створення нових термінів і стандартів. Це особливо важливо при перекладі німецьких медичних текстів, оскільки мова первотвору слугує основою для утворення коректних та нормативних еквівалентів у цільовій мові.

Важливим аспектом є врахування діяхронного (історичного) розвитку термінології, що дозволяє спостерігати за її динамікою та впливом

соціокультурних чинників, зокрема колоніальних і постколоніальних дискурсів. Запропонована модель логаритмічного безконечника характерна не лінійним, а циклічним рухом термінологічних систем, що дозволяє детально аналізувати причини прояву термінологічних патологій, таких як симуляції і толерантність до них, які можуть спотворювати розвиток медичної термінології.

Особливості перекладу медичних німецьких текстів з української перспективи включають низку лінгвістичних, термінологічних і прагматичних аспектів, що визначають якість і точність перекладу. Медична лексика відзначається високим ступенем спеціалізації і деталізації, зокрема численними складними словами та аббревіатурами, які потребують точного розуміння контексту та узгодження із встановленими термінологічними стандартами. Часто в німецькій медичній мові використовується широке коло міжнародних термінів, що сприяє універсальності, але при цьому трапляються конструкції, що не мають прямої відповідності в українській, які потребують творчого підходу перекладача.

Переклад медичних термінів вимагає застосування різних методів відбору еквівалентів, серед яких домінують посилання на спеціалізовані словники, нормативні документи та офіційну медичну літературу. Особливу увагу слід приділяти адекватності термінів у контексті та дотриманню мовної норми, оскільки медичні тексти мають юридичне і клінічне значення. Невідповідність стандартам може призводити до небезпечних клінічних помилок.

Важливою є також роль міждисциплінарної співпраці перекладача з медичними фахівцями для забезпечення достовірності та повноти переданої інформації. З огляду на це, переклад медичних німецьких текстів є не лише лінгвістичною задачею, а відповідальною діяльністю, що впливає на здоров'я і безпеку пацієнтів.

Складність становить синтаксична особливість німецької мови — творення складних композитів, що потребує гнучкого підходу з боку перекладача для точного відтворення значень у стислій формі української мови. Водночас

надзвичайно важливою є контекстуальна узгодженість термінів, яка визначає якість перекладу та відповідність специфіці медичної галузі.

Таким чином, особливості перекладу німецьких медичних текстів полягають у поєднанні лінгвістичної компетентності, глибокого розуміння медичної тематики, застосуванні нормативних стандартів і врахуванні специфіки цільової аудиторії.

Додатки

Додаток 1.: Таблиця рідкісних медичних термінів

№	Український термін	Німецький термін	Пояснення / Переклад
1	артеріовенозний фістула	arteriovenöse Fistel	патологічний зв'язок між артерією і веною
2	ателектаз	Atelektase	спадання частини легені
3	бронхоектаз	Bronchiektase	розширення бронхів із запаленням
4	глаукоматозна атрофія	glaukomatöse Atrophie	атрофія зорового нерва при глаукомі
5	дерматоміозит	Dermatomyositis	запалення шкіри та м'язів
6	енцефаломієліт	Enzephalomyelitis	запалення головного та спинного мозку
7	ехінококоз	Echinokokkose	паразитарне захворювання печінки/легенів
8	гемосидероз	Hämosiderose	накопичення гемосидерину в тканинах
9	гіпофізарна недостатність	Hypophyseninsuffizienz	знижена функція гіпофіза
10	ідіопатична тромбоцитопенія	Idiopathische Thrombozytopenie	низький рівень тромбоцитів без очевидної причини
11	інсуліном	Insulinom	пухлина підшлункової залози, що виділяє інсулін

12	кардіоміопатія	Kardiomyopathie	патологія серцевого м'яза
13	лімфаденопатія	Lymphadenopathie	збільшення лімфатичних вузлів
14	меланома	Melanom	злоякісна пухлина шкіри
15	міастенія	Myasthenia	аутоімунне захворювання м'язів
16	нейропатія	Neuropathie	ураження периферичних нервів
17	остеомієліт	Osteomyelitis	запалення кісткової тканини
18	панкреатит	Pankreatitis	запалення підшлункової залози
19	периферичний набряк	peripheres Ödem	набряк рук/ног через застій рідини
20	ретинопатія	Retinopathie	патологія сітківки ока
21	полікістоз нирок	polyzystische Nieren	множинні кістозні утворення в нирках
22	пієлонефрит	Pyelonephritis	запалення ниркової балії та паренхіми
23	гломерулонефрит	Glomerulonephritis	запалення ниркових клубочків
24	нефротичний синдром	nephrotisches Syndrom	комплекс симптомів ниркової недостатності
25	аденокарцинома	Adenokarzinom	залозиста злоякісна пухлина
26	хордома	Chordom	рідкісна пухлина хребта
27	остеосаркома	Osteosarkom	злоякісна пухлина кісток

28	хондросаркома	Chondrosarkom	злаякісна пухлина хрящової тканини
29	фібросаркома	Fibrosarkom	злаякісна пухлина сполучної тканини
30	лімфома Ходжкіна	Hodgkin-Lymphom	злаякісне лімфоподібне захворювання
31	лімфома НХ	Non-Hodgkin-Lymphom	неходжкінська лімфома
32	мієлодиспластичний синдром	Myelodysplastisches Syndrom	порушення формування клітин крові
33	мієлопроліферативний синдром	Myeloproliferatives Syndrom	надмірне утворення клітин кісткового мозку
34	спінальна м'язова атрофія	spinale Muskelatrophie	генетичне захворювання нервових клітин
35	бульбарний параліч	bulbäre Lähmung	ураження черепних нервів
36	поліомієліт	Poliomyelitis	вірусне захворювання спинного мозку
37	хорея Гентінгтона	Chorea Huntington	генетичне нервеве захворювання
38	хвороба Паркінсона	Morbus Parkinson	нейродегенеративне захворювання
39	деменція	Demenz	порушення когнітивних функцій
40	енцефалопатія	Enzephalopathie	патологія мозку
41	мієлопатія	Myelopathie	патологія спинного мозку
42	радикулопатія	Radikulopathie	ураження корінців спинного мозку
43	поліневропатія	Polyneuropathie	ураження кількох нервів

44	міозит	Myositis	запалення м'язів
45	міофасціальний синдром	myofasziales Schmerzsyndrom	хронічний біль у м'язово-фасціальній системі
46	тендиніт	Tendinitis	запалення сухожилля
47	бурсит	Bursitis	запалення слизових сумок суглобів
48	артрит	Arthritis	запалення суглобів
49	остеоартрит	Osteoarthritis	дегенеративне захворювання суглобів
50	Спондиліт	Spondylitis	запалення хребців

Додаток 2.: Таблиця медичних термінів у науковому стилі та розмовному

№	Fachbegriff (DE)	Patientensprache (DE)	Українською
1	das Abdomen	der Bauch	живіт
2	die Abwehrspannung	der harte Bauch	напружений живіт
3	das Acetylsalicylsäure	das Schmerzmittel	ацетилсаліцилова кислота
4	die Adipositas	das Übergewicht	ожиріння
5	die Agoraphobie	Angst vor Plätzen	агорафобія
6	akut	Plötzlich	гострий, раптовий
7	alkoholkrank	alkoholabhängig	залежний від алкоголю
8	allergisch	überempfindlich	алергічний
9	der allergische Schock	die Allergiekrise	алергічний шок
10	die Amnesie	der Gedächtnisverlust	амнезія
11	Analgetikum	Schmerzmittel	знеболювальний засіб
12	der Anfall	der Krampfanfall	напад
13	die Anämie	die Blutarmut	анемія
14	die Angina pectoris	der Brustschmerz	стенокардія
15	die Anorexie	die Magersucht	анорексія
16	Antibiotikum	Medikament gegen Bakterien	антибіотик
17	die Antibabypille	die Verhütungspille	протизаплідна пігулка
18	Antidepressivum	Medikament gegen Depression	антидепресант
19	Antiemetikum	Medikament gegen Übelkeit	протиблювотний засіб
20	Antihistaminikum	Medikament gegen Allergie	антигістамінний препарат
21	Antikoagulans	Blutverdünner	антикоагулянт
22	Antimykotikum	Mittel gegen Pilze	протигрибковий засіб
23	Antipyretikum	Fiebersenker	жарознижувальний препарат
24	Antiseptikum	Mittel zum Desinfizieren	антисептик
25	die Aphasie	Sprachstörung	афазія
26	die Apnoe	Atemstillstand	апноє
27	die Appendizitis	Blinddarmrentzündung	апендицит

№	Fachbegriff (DE)	Patientensprache (DE)	Українською
28	die Arrhythmie	unregelmäßiger Herzschlag	аритмія
29	Arteriosklerose	Gefäßverkalkung	атеросклероз
30	Arthritis	Gelenkentzündung	артрит
31	Arthrose	Gelenkverschleiß	артроз
32	Asthma bronchiale	chronische Atemnot	бронхіальна астма
33	die Ataxie	Koordinationsstörung	атаксія
34	atypisch	Ungewöhnlich	атипічний
35	die Atrophie	Gewebeschwund	атрофія
36	die Autopsie	die Leichenschau	розтин
37	Bakteriämie	Bakterien im Blut	бактериємія
38	banal	Unwichtig	банальний
39	benigne	Gutartig	доброякісний
40	die Biopsie	Gewebeentnahme	біопсія
41	die Bradykardie	langsamer Puls	брадикардія
42	bronchial	zur Luftröhre gehörig	бронхіальний
43	der Bronchospasmus	Verengung der Luftwege	бронхоспазм
44	die Bulimie	Ess-Brehsucht	булімія
45	das Calcitonin	Hormon des Kalziums	кальцитонін
46	das Carcinom	der Tumor	рак, карцинома
47	zerebral	das Gehirn betreffend	церебральний
48	die Demenz	starker Gedächtnisverlust	деменція
49	die Depression	die Niedergeschlagenheit	депресія
50	der Dermatologe	der Hautarzt	дерматолог
№	Fachbegriff (DE)	Patientensprache (DE)	Українською
51	die Dermatitis	die Hautentzündung	дерматит
52	diabetisch	zu viel Zucker im Blut	діабетичний
53	Diuretikum	Wassertablette	діуретик
54	die Diagnose	die Feststellung	діагноз
55	die Dosis	die Menge	доза
56	die Dyspnoe	die Atemnot	задишка
57	die Dysfunktion	Funktionsstörung	дисфункція
58	die Dyspepsie	Verdauungsstörung	диспепсія

№	Fachbegriff (DE)	Patientensprache (DE)	Українською
59	das EKG (Elektrokardiogramm)	die Herzstrommessung	ЕКГ
60	die Embolie	der Gefäßverschluss	емболія
61	die Enzephalitis	Gehirnentzündung	енцефаліт
62	das Enzym	der Stoff zur Verdauung	фермент
63	epidemiologisch	Verbreitet	епідеміологічний
64	Epilepsie	Krampfkrankheit	епілепсія
65	die Epistaxis	das Nasenbluten	носова кровотеча
66	die Erythrozyten	rote Blutkörperchen	еритроцити
67	die Exsikkose	die Austrocknung	зневоднення
68	die Fatigue	die starke Müdigkeit	сильна втома
69	das Fieber	erhöhte Temperatur	гарячка
70	die Fraktur	der Bruch	перелом
71	die Gastritis	die Magenschleimhautent- zündung	гастрит
72	gastrointestinal	den Magen-Darm betreffend	шлунково-кишковий
73	die Genetik	die Erblehre	генетика
74	die Gerinnung	Blut wird fest	згортання крові
75	das Gewebe	das Körpermateriale	тканина
76	das Glaukom	der Grüne Star	глаукома
77	die Gynäkologie	Frauenheilkunde	гінекологія
78	die Halluzination	Sinnestäuschung	галюцинація
79	die Hämatologie	die Blutforschung	гематологія
80	die Hämaturie	Blut im Urin	гематурія
81	die Hepatitis	Leberentzündung	гепатит
82	die Hernie	der Bruch	грижа
83	die Hyperglykämie	hoher Blutzucker	гіперглікемія
84	die Hypertonie	hoher Blutdruck	гіпертонія
85	die Hypoglykämie	niedriger Blutzucker	гіпоглікемія
86	die Hypotonie	niedriger Blutdruck	гіпотонія
87	die Immunität	der Schutz des Körpers	іmunітет
88	die Infektion	die Ansteckung	інфекція

№	Fachbegriff (DE)	Patientensprache (DE)	Українською
89	die Injektion	die Spritze	ін'єкція
90	die Insulinresistenz	Körper reagiert nicht auf Insulin	інсулінорезистентність
91	intraoperativ	während der Operation	під час операції
92	intrinsisch	Innerlich	внутрішній, інтрінзичний
93	die Intubation	der Beatmungsschlauch	інтубація
94	die Ischämie	schlechte Durchblutung	ішемія
95	der Katheter	der Schlauch	катетер
96	die Kardiologie	Herzkunde	кардіологія
97	die Karzinogenese	Tumorbildung	канцерогенез
98	die Kontraktion	das Zusammenziehen	скорочення
99	die Kolik	Krampfartiger Schmerz	колька
100	die Kompression	Druck auf etwas	компресія
№	Fachbegriff (DE)	Patientensprache (DE)	Українською
101	die Kontraindikation	etwas darf nicht angewendet werden	протипоказання
102	das Kortikosteroid	starkes Entzündungsmittel	кортикостероїд
103	die Korrosion	Verätzung	корозія тканин
104	die Laparoskopie	Bauchspiegelung	лапароскопія
105	die Laryngitis	Kehlkopfentzündung	ларингіт
106	die Läsion	Verletzung	ураження
107	die Leukozyten	weiße Blutkörperchen	лейкоцити
108	die Liquoruntersuchung	Rückenmarksflüssigkeit testen	аналіз спинномозкової рідини
109	die Lokalisation	der genaue Ort	локалізація
110	die Malabsorption	schlechte Aufnahme von Nährstoffen	мальабсорбція
111	das Malignom	bösartiger Tumor	злаякісна пухлина
112	die Mammographie	Brust-Untersuchung	мамографія
113	die Medikation	die Medikamente	медикація
114	metabolisch	den Stoffwechsel betreffend	метаболічний

№	Fachbegriff (DE)	Patientensprache (DE)	Українською
115	die Meteorismus	Blähungen	метеоризм
116	die Miktion	das Wasserlassen	сечовипускання
117	die Morphologie	Form und Struktur	морфологія
118	die Mortalität	Sterberate	смертність
119	die Myalgie	Muskelschmerz	міалгія
120	das Myokard	Herzmuskel	міокард
121	die Nephrologie	Nierenheilkunde	нефрологія
122	das Neoplasma	Neubildung (Tumor)	неоплазма
123	die Neuralgie	Nervenschmerz	невралгія
124	die Neurologie	Nervenheilkunde	неврологія
125	die Neutropenie	Mangel an weißen Blutkörperchen	нейтропенія
126	die Obstruktion	Verstopfung/Verschluss	обструкція
127	die Ödem	Wassereinlagerung	набряк
128	die Onkologie	Tumorheilkunde	онкологія
129	die Ophthalmologie	Augenheilkunde	офтальмологія
130	die Osteoporose	Knochenschwund	остеопороз
131	die Otitis	Ohrenentzündung	отит
132	die Palpation	das Abtasten	пальпація
133	die Parästhesie	Kribbeln	парестезія
134	der Parasympathikus	Ruhenerve	парасимпатична НС
135	die Pathologie	Krankheitslehre	патологія
136	die Perkussion	das Abklopfen	перкусія
137	die Peritonitis	Bauchfellentzündung	перитоніт
138	die Phlebitis	Venenentzündung	флебіт
139	die Pneumonie	Lungenentzündung	пневмонія
140	präoperativ	vor der Operation	передопераційний
141	die Prävalenz	Häufigkeit	поширеність
142	die Prognose	die Vorhersage	прогноз
143	die Prophylaxe	die Vorbeugung	профілактика
144	psychogen	seelisch verursacht	психогенний
145	die Pulmonologie	Lungenheilkunde	пульмонологія
146	die Punktion	Flüssigkeit mit Nadel entnehmen	пункція

№	Fachbegriff (DE)	Patientensprache (DE)	Українською
147	das Rezidiv	Rückfall	рецидив
148	die Rheumatologie	Gelenkheilkunde	ревматологія
149	die Rhinorrhö	laufende Nase	ринорея
150	die Sarkopenie	Muskelabbau	саркопенія
№	Fachbegriff (DE)	Patientensprache (DE)	Українською
151	die Sedierung	Beruhigung durch Medikamente	седація
152	die Sepsis	Blutvergiftung	сепсис
153	septisch	durch Keime verursacht	септичний
154	die Sklerose	Verhärtung von Gewebe	склероз
155	die Sonographie	Ultraschalluntersuchung	сонографія (УЗД)
156	die Spasmolyse	Krampfösung	спазмоліз
157	die Spirometrie	Lungenfunktionstest	спірометрія
158	die Stenose	Verengung	стеноз
159	die Striktur	Verengung (z. B. Darm)	структура
160	subkutan	unter der Haut	підшкірно
161	die Synkope	Ohnmacht	синкопе (непритомність)
162	die Tachykardie	schneller Herzschlag	тахікардія
163	die Therapie	Behandlung	терапія
164	die Thrombose	Gefäßverschluss durch Gerinnsel	тромбоз
165	die Thrombozyten	Blutplättchen	тромбоцити
166	die Toxizität	Giftwirkung	токсичність
167	das Trauma	Verletzung / Schock	травма
168	die Ulzeration	Geschwürbildung	утворення виразки
169	die Urologie	Harnwegheilkunde	урологія
170	das Vakzin	Impfstoff	вакцина
171	die Varikose	Krampfadern	варикоз
172	vaskulär	die Blutgefäße betreffend	судинний
173	die Ventilation	Belüftung der Lunge	вентиляція
174	die Vertigo	Schwindel	вертиго (запаморочення)

№	Fachbegriff (DE)	Patientensprache (DE)	Українською
175	das Virus	Krankheitserreger	вірус
176	die Viskosität	Zähflüssigkeit	в'язкість
177	die Vitien	Herzfehler	вади серця
178	die Zirrhose	Schrumpfleber	цироз
179	zystisch	mit Flüssigkeit gefüllt	кістозний
180	die Zystitis	Blasenentzündung	цистит
181	die Bronchitis	Entzündung der Bronchien	бронхіт
182	die Dermatitis	Hautentzündung	дерматит
183	die Gastritis	Magenschleimhautentzündung	гастрит
184	die Hepatitis	Leberentzündung	гепатит
185	die Neuritis	Nervenentzündung	неврит

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарова Л. Є. Термінологія та її сучасний стан розвитку. Типологія мовних значень у діяхронічному і зіставному аспектах. *Збірник наукових праць Донецького державного університету*. 1999. Вип. 2. С. 163–168.
2. Безугла Л. Р. До питання розмежування прагматики, стилістики та прагматилістики. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»*. 2014. № 1102, Вип. 77. С. 6–10.

3. Бицько Н. І. Лексико стилістичні особливості перекладу медичних термінів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер. : Філологічна. 2012. Вип. 25. С. 13–14.
4. Білозерська Л.П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навч. посібник для студентів філологічного напрямку підготовки. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.
5. Бондар Н. В. Словоскладання як спосіб номінації понять гастроентерології в сучасній німецькій мові. *Молодий вчений*. 2016. № 2. С. 360–363.
6. Богайчук О.С. Лексичні трансформації в перекладі: визначення, приклади, типологія. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2021. № 49. том 2.
7. Булич Н. С. «Фальшиві друзі перекладача у фахових текстах медицини» (конференційна доповідь) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:[http://ru.wiktionary.org/wiki/Застосунок:Фальшиві_друзі_перекладача_\(англійська\)](http://ru.wiktionary.org/wiki/Застосунок:Фальшиві_друзі_перекладача_(англійська))
8. Вакуленко М. О. Термін і термінологія: основні положення та методи дослідження. *Збірник наукових праць «Проблеми семантики слова, речення та тексту»* 2010. Вип. 25. С. 52–68.
9. Германович Г. Медичні терміни з компонентами карді(о)- та серц(е)- у сучасній українській мові. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. : Проблеми української термінології. 2016. № 842. С. 51– 54.
10. Германович Г. Медичні терміни зі соматичними компонентами дерм-, дерма-, дерм(о)-, дермат(о)- та шкіра в сучасній українській мові. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер.: Проблеми української термінології. 2018. № 890. С. 36–41.
11. Гуменюк, Т. Запозичення та термінологія у сучасній українській мові. Львів, 2010. 120 с.

12. Гимер Н. О. Дослідження фармацевтичної та медичної лексики: структурно-семантичні параметри та класифікація термінів. *(Без вихідних даних)*.
13. Гнатишена І. М. Сучасна німецька медична термінологія (аспекти етимології, структури та інтернаціоналізації) : автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04. Чернівці, 1996. 24 с.
14. Дев'ятко, Ю. Дераваційна характеристика медичних термінів (на матеріалі стоматологічних текстів). *Вісник Одеського національного університету. Філологія*, 24(1/19). 2019. С. 21–28.
<http://philolvisnyk.onu.edu.ua/article/view/235484>
15. Дорофєєва М. С. Синергетика перекладу спеціальних текстів (німецько-український напрям) : монографія. К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. 520 с.
16. Дорофєєва М. С., Сайко М. А. Категорія роду німецьких та українських медичних термінів крізь призму перекладового термінознавства. *Мова і культура*. Київ, 2020. Вип. 22. Т. V (200). С. 314–319.
17. Дорошенко С. Формування та розвиток української термінології нафтогазової промисловості : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2004. 22 с.
18. Дяков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. 218 с.
19. Житін Я. Погляд на термін крізь призму структурно-семантичного та функціонального підходів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер.: Проблеми української термінології. 2009. № 648. С. 9–15.
20. Жовтобрюх Н. Становлення української медичної термінології. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2012. Вип. 17. С. 25–29.
21. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства: підручн. для студ. вищих навч. закл. К. : Політехніка; ТОВ «Фірма “Періодика”», 2004. 124 с.

- 22.Зіменковський А. Б. Наукове обґрунтування концептуальної моделі управління якістю в охороні здоров'я України шляхом системного розвитку медичної стандартизації : автореф. дис. канд. мед. наук: 14.02.03. Київ, 2007. 32 с.
- 23.. Знаменська І. В. Кореневі дієслова та їхні похідні в англomовній медичній термінолексії: структурно-семантичний аналіз : автореф. дис.. канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2006. 20 с.
24. Іваницька М. Особистість перекладача в українсько-німецьких літературних взаєминах : монографія. Чернівці: Книги–ХХІ, 2015. 604 с.
25. Іващенко В. Л., Яценко Н. О. Українське перекладне термінознавство на тлі слов'янського досвіду. *Науковий вісник Чернівецького університету. Сер.:Германська філологія*. 2014. Вип. 692–693. С. 39–44.
26. Іващенко В., Туровська Л. Зіставне, порівняльне і типологічне термінознавство в Україні кінця ХХ – початку ХХІ століть на тлі слов'янського досвіду. Тенденції розвитку української лексики та граматики / за ред. І. Кононенко, І. Митнік, С. Романюк. Варшава; Івано-Франківськ : Варшавський ун-т, 2014. Ч. І. С. 78–99.
- 27.Кальниченко О. А. Теорія перекладу : для студентів 3-4 курсів ф-ту «Референт-перекладач», які навчаються за спеціальністю 035 Філологія (Переклад). Харків : Вид-во НУА, 2017. Ч. 1. 64 с.
- 28.Кальниченко О. А., Полякова Ю. Ю. Українська перекладознавча думка 1920- х – початку 1930-х років : хрестоматія вибраних праць з перекладознавства до курсу «Історія перекладу» для студентів, що навчаються за спеціальністю «Переклад» / за ред. Л. М. Черноватого та В. І. Карабана. Вінниця : Нова книга, 2011. 504 с.
- 29.Кемінь У. В., Сивак Л. М. Синонімія як явище в сучасній економічній термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія*. 2015. Вип. 14. С. 98–100.

- 30.Кириленко В. Проблеми стандартизації медичної термінології в перекладі. Харків: ХНУ, 2015. 98 с.
- 31.Кириленко В. Стандартизація термінології: аналіз термінології, вжитої у стандартах, що стосується сфери інформаційних технологій. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 11. С. 25–28.
- 32.Кияк Т. Р. Міжкультурна комунікація, дискурс та переклад. *Актуальні питання іноземної філології*. 2015. № 2. С. 83–91.
- 33.Кияк Т. Р. Перекладознавство (німецько-український напрям) : підручник для студентів вищ. навч. закл. / Т. Р. Кияк, А. М. Наumenко, О. Д. Огуй. (3-е вид., доп. і перероб.). Чернівці : ВД «Букрек», 2014. 640 с.
- 34.Курносова Н. Сучасний стан розвитку української медичної термінології. Одеса, 2012. 110 с.
- 35.Кучеренко О. Формування термінологічних систем у медичній галузі. Київ, 2018. 140 с.
- 36.Ляшенко О. В. Теорія і практика медичного перекладу. *Український перекладацький часопис*. 2017. Вип. 12. С. 45–60.
- 37.Мар'юк О. М. Екстралінгвістичні фактори формування німецької юридичної терміносистеми в діяхронії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер. : Філологічна. 2012. Вип. 30. С. 57–61.
- 38.Мележик О. В. Медична термінологія (навчальний посібник, 2021). Опис: навчальний посібник/коротке керівництво з медичної термінології - корисно як довідковий матеріал для перекладачів і студентів.
- 39.Місник Н. В. Формування української медичної клінічної термінології : дис. канд. філол. наук : 10.02.01 / НАН України, Ін-т укр. мови. Київ, 2002. 173 с.
- 40.Міщенко А. Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науково-технічного перекладу (на прикладі німецькомовної фахової комунікації) : монографія. Вінниця : Нова Книга, 2013. 448 с.

- 41.Моргунюк В. Мовні аспекти перекладу медичних текстів. Львів: Вид-во ЛНУ, 2016. 85 с.
- 42.Моргунюк В. Про деякі вимоги до термінів, встановлені ДСТУ 3966-2000. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер. : Проблеми української термінології.* 2002. № 453. С. 194–202.
- 43.Мороз А. В. Лінгвопрагматичний та термінологічний аспекти фахової мови торгівлі (на матеріалі німецької та української мов) : дис. канд. філол. наук : 10.02.15 / Держ. закл. «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». Одеса, 2013. 274 с.
- 44.Наконечна Г. Раціоналізація та гармонізація медичної термінології. Київ, 2019. 98 с.
- 45.Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія. Історія і сьогодення. Львів : Кальварія, 1999. 110 с. Німчук В. В. Проблеми українського правопису XX – початку XXI ст. ст. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ. 2002. 116 с.
46. Ольховська Ю.Д. Синхронія / діяхронія Ф. де Соссюра: наступність і новаторство. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство).* 2016. № 5(2). С. 58–60.
- 47.Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство: підручник. Львів: Світ, 1994. 216 с.
- 48.Перхач В. Лексикографія медичної спеціальної термінології. Харків, 2017. 105 с.
- 49.Перхач В. С. Про засади відродження та розвитку української науково-технічної мови. *Науково-технічне слово.* 1993. № 1 (2). С. 85–96.
- 50.Перхач Р.-Ю. Т. Переклад німецьких медичних термінів-епонімів із компонентом синдром на українську мову. *Науковий вісник Волинського*

- держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Філологічні науки. 2011. № 2. С. 184–187
51. Перхач Р.-Ю. Т. Термінологія в інструкціях до медичних препаратів: лінгвокогнітивний та лінгвокультурний аспекти (на матеріалі української, польської, німецької мов) : дис. канд. філол. наук: 10.02.15 / Національний університет «Львівська політехніка». Львів. 2017. 272 с.
 52. Петрух Л., Михалик О., Кочан І. Структурні терміноелементи у літері *r* в українсько-латинсько-англійському медичному енциклопедичному словнику (УЛАМЕС). Проблеми української термінології : зб. наук. пр. міжнар. наук. конф., 1–2 жовт. 2010 р. Л., 2010. С. 79–82.
 53. Поворознюк Р. В. Природа й характер термінологічної варіативності в медичному перекладі. Мовні і концептуальні картини світу. 2014. Вип. 48. С. 354–364. Сайко М. А. До проблеми відтворення українською мовою німецьких активних дієприкметників у медичних текстах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія*. 2018. № 35. Т. 2. С. 85–88.
 54. Рицар Б. Теоретичні засади стандартизації термінів. Київ, 2014. 130 с.
 55. Рожанківський, Р. Переклад медичної термінології: стандарти та практики. Львів, 2011. 92 с.
 56. Сайко М. А. Епонімна незбіжність крізь призму перекладу. *Science and Education a New Dimension: Philology*. 2020. VIII (67). Issue 225. p. 58–60.
 57. Сайко М. А. Нормативна еквівалентність у відтворенні анатомічної термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія*. 2019. № 38. Т. 1. С. 165–168.
 58. Сайко М. А. Переклад епонімних термінів. *Problems and innovations in science: The 1st international scientific and practical conference, London, May 4–5, 2020*. Nika Publishing: London, 2020. P. 1. V. 2. p. 210–215.
 59. Сайко М. А. Переклад як симулякр та симулякри у перекладі. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 9. Т. 2. С. 64–69.

60. Сайко М. А. Перекладацькі помилки в українській медичній терміносистемі. *Сучасні виклики та проблеми науки: XLIII Міжнародна 241 науково-практична інтернет-конференція*, м. Луцьк, 20 квітня 2020 р. Луцьк, 2020. Ч. 4. с. 71–73.
61. Сайко М. А. Словотвірні симулякри в медичній термінології. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 10. Т. 2. С. 59–64.
62. Сайко М. А. Стандартизація медичної термінології (засада термінотвірної похідности). Сучасні тенденції розвитку науки: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25–26 квітня 2020 р. Київ : МЦНІД, 2020. Ч. III. С. 21–23.
63. Сайко М. А. Стандартизація медичної термінології крізь призму перекладового термінознавства. *Innovation in science: modern challenges: The 3rd international scientific and practical conference*, Munich, May 25–26, 2020. Littera Verlag: Munich, 2020. p. 234–237.
64. Сайко М. А. У боротьбі за кожен термін: на шляху до створення німецько-українського медичного словника. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія*. 2018. № 37.
65. Самойленко О. В. Деякі особливості функціонування афіксоїдів грецького та латинського походження в сучасних мовних системах // *Закарпатські філологічні студії*. – Вип. 17, Т. 2. – 2025.
66. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2011. 844 с.
67. Семисюк А. М., Синиця В. Г., Соловйова Н. М. Співвіднесеність епонімних утворень у медичній термінології (на матеріалі латинської, англійської та німецької мов). *Взаємодія одиниць різних рівнів германських, романських і слов'янських мов*. 1992. С. 139–142
68. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія: енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

- 69.Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава : Довкілля-К , 2008. 712 с .
- 70.Сингаївська Г. В. Епоніми у складі іспаномовних медичних термінів. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2014. Вип. 47(2). С. 297–308.
- 71.Синиця В. Статус епонімних утворень в латинській стоматологічній термінології. *Науковий Вісник Чернівецького у-ту. Романо-слов'янський дискурс*. 2011. Вип. 565. С. 134–137.
- 72.Ситдиков П. Г. Зв'язок синхронних та діяхронних досліджень у термінології (на прикладі китайської мови). *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2009. Вип. 23. С. 347–352.
- 73.Скрильник С. В. Трансференція у перекладі. *Нова філологія*. 2014. № 63. С. 98–102.
- 74.Соколовська Т. Г. Українська термінологія з генетики: походження, структура, системність (лінгвістична проблематика): автореф. дис.канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 1999. 18 с.
- 75.Сологор І. М. Словотворчі функції твірних основ суфіксальних дієслів у сучасній німецькій медичній термінології : автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2004. 20 с.
- 76.Стегніцька Л. В. Варіативність транскодування та трансформацій англійських медичних термінів-епонімів мовою-реципієнтом. *Слов'янський збірник*. 2012. Вип. 17. Ч. 1. С. 309–313.
- 77.Соколовська С. В. Історія становлення лінгвістичної прагматики в зарубіжній і вітчизняній науці. *Studia Philologica*. Київ : Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2012. № 1. С. 101–107.
- 78.Соколовська С. В. Лінгвістична прагматика в системі філологічної освіти. *Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 28–29 берез. 2012 р. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. С. 441–448.

- 79.Тащенко Г. В. Актуальні проблеми теорії та практики перекладу : конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов. Харків : Друкарня «Мадрид», 2021. 168 с.
- 80.Терещенко І. В. Професійний переклад: методологія. Видавництво КНУ, Київ, 2019. 320 с.
- 81.Тексти (конспект) лекцій з дисципліни «Вступ до перекладознавства» для студентів спеціальності 0203 «Гуманітарні науки» 6.020303 «Філологія» з подальшим навчанням за спеціальністю 7.02030304 «Переклад» / уклад. Г. М. Костенко. Запоріжжя : ЗНТУ, 2012. 74 с.
- 82.Трушковська А. Д. Лексико-граматичні аспекти перекладу на матеріалі англійської та німецької мов. *Розвиток науки та освіти в умовах глобалізації* : матеріали доп. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. 2 серп. 2024 р. Чернігів, 2024. С. 182–185.
- 83.Швачко С. О. Перекладацькі трансформації у поетичному просторі. *Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання*. Донецьк, 2005. № 1. Т. 2. С. 90–95.
- 84.Nida E.A. Language Structure and Translation. Stanford University Press, 1969. 344 p.
- 85.Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. Routledge, 2018. 296 p.
- 86.Byrne J. Scientific and Technical Translation Explained: A Nuts and Bolts Guide for Beginners. London/New York: Routledge, 2014.
- 87.Hoffmann F. Fachsprachen. Eine Einführung. Tübingen: Narr Verlag, 1998.
- 88.Pöchhacker F. Introducing Translation Studies. Routledge, 2016. 232 p.
- 89.Gile D. Basic Concepts and Models in Translation. John Benjamins, 2009. 295 p.
- 90.FIPAT (Federative International Programme for Anatomical Terminology). Terminologia Anatomica. 2nd ed.: International Anatomical Terminology. Geneva: IFAA / FIPAT, 2019.
- 91.Krein-Kühle M. Equivalence in Translation: A Textual and Pragmatic Study. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 2011.

92. Montal V., González Davies M. Medical Translation Step by Step: Learning by Drafting. Manchester: St. Jerome Publishing, 2007.
93. Möhn D., Pelka R. Fachsprachen: Eine Einführung. Tübingen: Francke Verlag, 1984.
94. Munday J. Introducing Translation Studies: Theories and Applications. Routledge, 2016. 400 p.
95. Chesterman A. Memes of Translation. John Benjamins, 2016. 234 p.
96. Englund-Dimitrova B. Medical Translation Step by Step. St. Jerome Publishing, 2009. 252 p.
97. Hoyos M. Translation as a Profession (medical focus). John Benjamins, 2015. 210 p.
98. Hutchinson T., Waters A. English for Specific Purposes. Cambridge University Press, 2017. 237 p.
99. Chesterman A., Shook L. Making Sense: Issues in Translation and Communication. Multilingual Matters, 2016. 198 p.
100. Valdeón R.A. Medical Translation: Always a Special Case? The Translator. 2018. Vol. 24(1). P. 20–35.
101. Shreve G. M., Angelone E. Translation and Cognition. John Benjamins, 2010. 328 p.
102. Kiraly D. A Social Constructivist Approach to Translator Education. Routledge, 2017. 256 p.
103. Pym A. Exploring Translation Theories. Routledge, 2014. 224 p.
104. House J. Translation Quality Assessment. Routledge, 2015. 312 p.
105. Wichter S. Kommunikation in Fachsprachen. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 2000.
106. Wilhelm His. Die anatomische Nomenclatur. *Nomina anatomica, Verzeichnis der von der Anatomischen Gesellschaft auf ihrer IX. Versammlung in Basel angenommenen Namen*. Leipzig: Veit & Comp., 1895.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

107. MedDRA® — Medical Dictionary for Regulatory Activities. Version XX.X. International Federation of Pharmaceutical Manufacturers and Associations (IFPMA).
108. Pschyrembel. Pschyrembel Klinisches Wörterbuch. Berlin: Walter de Gruyter Verlag, 2023.
109. International Organization for Standardization ISO 17100:2015 – Translation services – Requirements for translation services. Geneva: ISO, 2015.
110. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. Київ. 1985. 360 с.
111. Новий англо-український медичний словник: Близько 75 000 термінів / За ред. Ривкіна В. Л., Бенюмовича М. С.; Відп. ред. Л. І. Шевченко, В. І. Шматко. Київ: Арій, 2009. 784 с.